কৃষকৰ পামৰ তথ্যপাতি
আৰু
হিচাপ-নিকাচৰ হাতপুথি

অসম ক্ষুদ্ৰ কৃষক কৃষি বাণিজ্য কনছ'ৰ্টিয়াম

কৃষি চৌহদ, খানাপাৰা, গুৱাহাটী- ৭৮১ ০২২

ই মেইল ঃ assamsfac@yahoo.com, assamsfac@assam.nic.in

দূৰভাষ আৰু ফেক্স ঃ ০৩৬১-২৩৩৪২৪০, ২৩৩৩৫৬০

বেব ছাইট ঃ www.assamagribusiness.nic.in

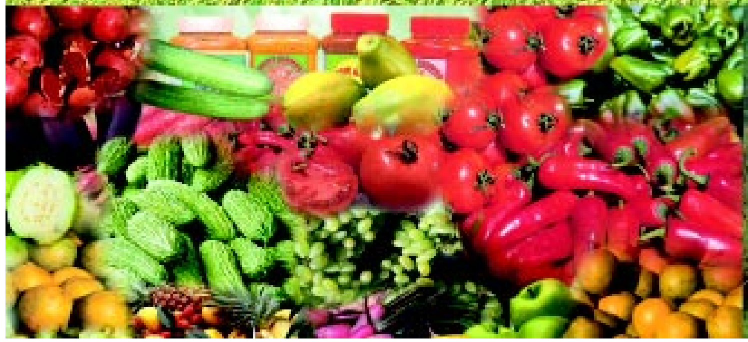

কৃষকৰ পামৰ তথ্যপাতি আৰু হিচাপ-নিকাচৰ হাতপুথি

(২০০৫ - ০৬ বৰ্ষৰ বাবে)

কৃষকৰ নাম (পুৰুষ) ঃ শ্ৰী..

কৃষকৰ নাম (মহিলা) ঃ শ্ৰীমতী..

গাওঁ .... গাওঁ পঞ্চায়ত...

উন্নয়ন খণ্ড / আঞ্চলিক পৰিষদ .... মহকুমা..

জিলা.. মুঠ মাটিৰ পৰিমাণ...

.

১। শস্য ☐
২। গো পালন ☐
৩। কুকুৰা পালন ☐
৪। হাঁহ পালন ☐
৫। মীন পালন ☐
৬। গাহৰি পালন ☐
৭। অন্যান্য ☐

অসম ক্ষুদ্ৰ কৃষক কৃষি বাণিজ্য কনছৰ্টিয়াম

কৃষি চৌহদ, খানাপাৰা, গুৱাহাটী- ৭৮১০২২

ই মেইল ঃ assamsfac@yahoo.com ; assamsfac@assam.nic.in

দূৰভাষ আৰু ফেক্স ঃ ০৩৬১-২৩৩৪২৪০, ২৩৩৩৫৬০

ৱেব ছাইট ঃ www.assamagribusiness.nic.in

সৰ্বস্বত্ব সংৰক্ষিত ঃ অসম ক্ষুদ্ৰ কৃষক কৃষি বাণিজ্য কনছ'ৰ্টিয়াম

এই পুথিখন দক্ষতাৰে আৰু পৰ্য্যাপ্ত চৰ্চাৰে স্থানীয় ভাষাত ছপা কৰি ইয়াক জনপ্ৰিয় আৰু কৃষকৰ মাজত হিচাপ-নিকাচ ৰখাৰ আভ্যায় গঢ়ি তোলাৰ বাবে বিতৰণৰ হেতু কোনো প্ৰতিষ্ঠান, বেচৰকাৰী সংস্থা, কৰ্পৰেট আগবাঢ়ি আহিলে, অসম ক্ষুদ্ৰ কৃষক কৃষি বাণিজ্য কনছ'ৰ্টিয়ামে এনে কাৰ্য্যক আদৰণি জনাব। অৱশ্যে, এই ক্ষেত্ৰত অসম ক্ষুদ্ৰ কৃষক কৃষি বাণিজ্য কনছ'ৰ্টিয়ামক বিধিগতভাৱে জনাই, প্ৰাপ্তি স্বীকাৰ উল্লেখ কৰিব লাগিব আৰু প্ৰথম পৃষ্ঠাত (পাতনিত) " মুখ্য কাৰ্য্যবাহী বিষয়া, অসম ক্ষুদ্ৰ কৃষক কৃষি বাণিজ্য কনছ'ৰ্টিয়াম" মুদ্ৰিত হ'ব লাগিব।

পৰিকল্পনা আৰু ছপা ঃ ইউ. বি. প্ৰিণ্টাৰ্চ, গুৱাহাটী - ৩৭

সূচীপত্ৰ

শুভেচ্ছাবাণী ঃ ৰাজ্যিক কৃষি মন্ত্ৰী (স্বতন্ত্ৰ), অসম

পাতনি ঃ " পাম তথ্য আৰু হিচাপ ৰখাৰ বাবে কৃষকৰ হাতপুথি " --- কৃষকৰ সিদ্ধান্ত গ্ৰহণৰ এক আহিলা
ড০ এম. আৰিজ আহমেদ, আই.এ.এচ, মুখ্য কাৰ্য্যবাহী বিষয়া, অসম ক্ষুদ্ৰ কৃষক কৃষি বাণিজ্য কনছ'ৰ্টিয়াম

ক্ৰঃ নং	বিষয়	পৃষ্ঠা নং
১।	কৃষকৰ পামৰ তথ্যপাতি আৰু হিচাপ-নিকাচৰ প্ৰয়োজনীয়তা, লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্য	১
২।	কৃষক আৰু পামৰ সবিশেষ	
	২.১. ব্যক্তিৰ সবিশেষ	২
	২.২. পৰিয়ালৰ সবিশেষ	৩-৪
	২.৩. মাটিৰ সবিশেষ	৫
	২.৪. উদ্যোগৰ সবিশেষ	৬
	২.৫. বজাৰৰ সবিশেষ	৬
	২.৬. যোগাযোগৰ বাবে দূৰভাষ আদিৰ নম্বৰ	৭-৮
	২.৭. স্থাৱৰ সম্পত্তিৰ তালিকা	৯
৩।	পামৰ মানচিত্ৰ	১০
৪।	শস্যক্ৰম	১১
৫।	বতৰ আৰু শস্য হিচাপে কৃষি কাৰ্যৰ ব্যয়	
	৫.১. বীজ / ৰোপণ সামগ্ৰী	১২-১৩
	৫.২. মাটি প্ৰস্তুতি /হালবোৱা /অন্যান্য কৃষি কাৰ্য্য	১৪-১৫
	৫.৩. জলসিঞ্চন	১৬
	৫.৪. ৰাসায়নিক সাৰ, শস্য ৰক্ষাৰ বাবে ব্যৱহৃত ৰাসায়নিক দ্ৰব্য / জৈৱিক পদাৰ্থ	১৭-২০
	৫.৫. শ্ৰমিক	২১-৩৬
	৫.৬. পৰিবহন	৩৭
	৫.৭. সা-সঁজুলি / যন্ত্ৰ-পাতি	৩৮
	৫.৮. বিভিন্ন উৎসৰ পৰা পোৱা সাহায্যৰ সবিশেষ	৩৯
	৫.৯. কৃষি ঋণ আৰু বীমা	৪০
৬।	শস্য নষ্ট হোৱাৰ তথ্যপাতি	৪১
৭।	শস্য উৎপাদন আৰু বিতৰণ	৪২-৪৩
৮।	মুঠ শস্য উৎপাদন আৰু মূল্য	৪৪
৯।	মুঠ কৃষি ব্যয়	৪৫
১০।	লাভ আৰু ব্যয়ৰ অনুপাত	৪৬
১১।	পশুধন উৎপাদনৰ তথ্য	৪৭-৫০
১২।	মীন উৎপাদন আৰু ব্যয়ৰ তথ্য	৫১-৫২
১৩।	পামৰ সামগ্ৰীৰ তালিকা	৫৩-৫৪
১৪।	পাম ব্যৱসায়ৰ বিশ্লেষণ	৫৫-৫৭

দিশপুৰ

ৰাজেদ আলি চৌধুৰী
ৰাজ্যিক কৃষি মন্ত্ৰী (স্বতন্ত্ৰ)
অসম

শুভেচ্ছাবানী

আমাৰ ৰাজ্যৰ মুখ্য অৰ্থনৈতিক ক্ষেত্ৰ হ'ল কৃষি আৰু সহযোগী খণ্ডসমূহ। অন্যান্য কাৰকৰ লগতে কৃষকৰ সিদ্ধান্ত গ্ৰহণৰ বিচক্ষণতাৰ ওপৰতেই এই অৰ্থনৈতিক ক্ষেত্ৰৰ বিকাশ আৰু উন্নয়ন নিৰ্ভৰ কৰিছে। পাম উদ্যোগক লাভবান আৰু ধাৰণশীল কৰি তোলাৰ বাবে কৃষকৰ এনেধৰণৰ সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ ক্ষমতাক সহায় কৰাটো সম্প্ৰতি অতিশয় প্ৰয়োজনীয় বিষয় বুলি বিবেচিত হৈছে।

এই প্ৰেক্ষাপটত অসম ক্ষুদ্ৰ কৃষক কৃষি বাণিজ্য কনছ'ৰ্টিয়ামে সাধাৰণ কৃষকৰ বোধগম্য হোৱাকৈ সহজ সৰল ভাষাত 'পাম তথ্য আৰু হিচাপ ৰক্ষাৰ বাবে কৃষকৰ হাতপুথি' এখন প্ৰকাশ কৰি উলিওৱাৰ প্ৰচেষ্টা কৰা বুলি জানি সুখী হৈছো। প্ৰাৰম্ভিক পৰ্য্যায়ত এই হাতপুথিখন প্ৰতিজন কৃষি উন্নয়ন বিষয়া আৰু কৃষি সম্প্ৰসাৰণ কৰ্মীৰ প্ৰত্যক্ষ তত্বাৱধানত দুজনকৈ প্ৰগতিশীল কৃষকৰ মাজত ব্যৱহাৰ কৰি উপযোগিতাসমূহ বিচাৰ কৰি পৰৱৰ্ত্তী অৱস্থাত সম্প্ৰসাৰিত কৰা হ'ব বুলি মোক জনোৱা হৈছে।

উপযুক্ত পাম ব্যৱস্থাপনাৰ বাবে ৰাজ্যখনৰ প্ৰতিজন কৃষকক এই হাতপুথিখন ব্যৱহাৰ কৰাৰ বাবে মই আবেদন জনাইছো। ইয়াৰ লগতে ধাৰণশীলতাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি উপযুক্ত নীতিৰ আধাৰত পাম পৰিচালনা তথা পামৰ আয় বৃদ্ধিত সহায়ক হোৱাকৈ কৃষকক এইক্ষেত্ৰত সহযোগ কৰিবলৈ আমাৰ বিভাগৰ প্ৰতিজন বিষয়াকে মই অনুৰোধ জনাইছো।

এইক্ষেত্ৰত ব্যৱহাৰিক অভিজ্ঞতাৰ আধাৰত হাতপুথিখনৰ উন্নীতকৰণৰ বাবে যিকোনো ধৰণৰ পৰামৰ্শ অসম ক্ষুদ্ৰ কৃষক কৃষি বাণিজ্য কনছ'ৰ্টিয়ামলৈ প্ৰেৰণ কৰিবলৈও সংশ্লিষ্টসকলক মই আহবান জনাইছো।

জয় কিষান

20/4/05
(ৰাজেদ আলি চৌধুৰী)

ASSAM SFAC

Assam Small Farmers' Agri-Business Consortium

Agriculture Campus, Khanapara, Guwahati-781022

Phone : 0361-2334240, Tele Fax : 0361-2333560, E-mail : assamsfac@yahoo.com ; assamsfac@assam.nic.in

Website : www.assamagribusiness.nic.in

ড০ এম, আৰিজ আহমেদ, আই.এ.এচ,
মুখ্য কাৰ্য্যবাহী বিষয়া,
অসম ক্ষুদ্ৰ কৃষক কৃষি বাণিজ্য কনছৰ্টিয়াম

" পাম তথ্য আৰু হিচাপ ৰক্ষাৰ বাবে কৃষকৰ হাতপুথি "

-------- কৃষকৰ সিদ্ধান্ত গ্ৰহণৰ এক আহিলা

ভূমিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি কৃষি, উদ্যান শস্য, পশুপালন, মীন, ৰেচম তথা অন্যান্য খণ্ডকলৈ একোখন পাম গঢ়লৈ উঠে। এই খণ্ডসমূহক ভিত্তি কৰিয়েই গঢ়ি উঠে একোটাহঁত উদ্যোগ বা ব্যৱসায়। উদাহৰণস্বৰূপে উদ্যান শস্যক ভিত্তি কৰি গঢ়লৈ উঠিছে ফলমূল, শাক-পাচলি, পুষ্পখণ্ড, বনৌষধি আৰু সুবাসিত গছ-লতিকা আদিৰ উদ্যোগ। এই শস্যসমূহৰ ব্যৱসায় পুৰুষৰ পাছত পুৰুষ ধৰি আমাৰ ৰাজ্যখনত পৰম্পৰাগত ভাৱে কৰি অহা হৈছে। ঘৰুৱা পৰম্পৰা ৰক্ষা, নতুন সুবিধা আৰু আজিৰ বিভিন্ন প্ৰযুক্তিৰ আধাৰত গঢ়ি উঠা বিকল্পসমূহৰ সম্যক জ্ঞানৰ অভাৱ আৰু লগতে বজাৰ তথা সম্প্ৰসাৰণ আদিৰ সীমাবদ্ধতা আদিৰ বাবেই আমাৰ ৰাজ্যখনত একোজন কৃষকে একোটাহঁত উদ্যোগ পুৰুষানুক্ৰমে চলাই অহাটো পৰিলক্ষিত হৈছে।

অসম ক্ষুদ্ৰ কৃষক কৃষি বাণিজ্য কনছৰ্টিয়ামে কৃষকৰ আয়-ব্যয় অনুপাত নিৰ্ণয়ৰ বাবে কৃষকৰ মাজত কিছুমান নমুনাভিত্তিক অধ্যয়ন চলাইছিল। কিন্তু বেছিভাগ ক্ষেত্ৰতেই কৃষকৰ কোনোধৰণৰ প্ৰকৃত আয় নোহোৱাটো এই অধ্যয়নত সাব্যস্ত হৈছিল। বেছিভাগ ক্ষেত্ৰতেই কৃষকে (১) সম্পদৰ তালিকা (২) উৎপাদনৰ হিচাপ-নিকাচ ৰক্ষা (৩) আয়-ব্যয়ৰ হিচাপ-নিকাচ নৰখাটো অধ্যয়নত পৰিলক্ষিত হৈছিল। আনকি প্ৰগতিশীল কৃষকসকলেও এই ধৰণৰ তথ্য-পাতি উপযুক্ত ধৰণে নৰখাটো পৰিলক্ষিত হৈছিল। আচৰিত ধৰণে, যিসময়ত উন্নত ৰাজ্য তথা দেশসমূহৰ কৃষকে কৃষিখণ্ডত কম্পিউটাৰ চফ্‌ট্‌ৱেৰ ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ লৈছে সেই সময়ত আমাৰ ৰাজ্যৰ বজাৰত কোনো ধৰণৰ পামৰ হিচাপ-নিকাচ ৰখা তথ্য বহী পাবলৈ নাই। এই প্ৰেক্ষাপটতেই অসম ক্ষুদ্ৰ কৃষক কৃষি বাণিজ্য কনছৰ্টিয়ামে 'পাম বুক কিপিং' ৰ বিষয়টো গুৰুত্বসহকাৰে চিন্তা কৰিবলৈ লয় আৰু এই হাতপুথিখন প্ৰকাশ কৰাৰ উদ্যোগ লয়, যাৰ অভাৱ দীৰ্ঘদিন ধৰি চৰকাৰী ক্ষেত্ৰকৰ্মী আৰু প্ৰগতিশীল কৃষক উভয়েই অনুভৱ কৰি আহিছিল।

কেৱল উপযুক্ত ধৰণে তথ্যপাতি মানি চলাটোৰ ওপৰতেই পাম এখনৰ সফলতা নিৰ্ভৰ নকৰে কিন্তু দীৰ্ঘদিনৰ বাবে পাম একোখনৰ সামগ্ৰিক কৰ্মৰ বাবে ইয়াৰ প্ৰয়োজন অপৰিহাৰ্য্য। পামৰ তথ্যপাতিক আমি ছাত্ৰই বিদ্যালয়ৰ পৰা লাভ কৰা প্ৰগতিৰ প্ৰতিবেদন বুলি ধৰিব পাৰো। পাম বুক কিপিংৰ সহায়ত যিকোনো এজনেই পামখন কেনেদৰে পৰিচালনা কৰা হৈছে সেই বিষয়ে মন্তব্য কৰিব পাৰে আৰু লগে লগে পামখনৰ সামৰ্থ আৰু দুৰ্বলতাসমূহো জানিব পাৰে। ইয়াৰ ফলত ধাৰণশীলতাৰে পামৰ আয় বৃদ্ধিত সহায়ক হোৱাকৈ প্ৰতি পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিব পৰা যায়। দেশ আৰু আমাৰ ৰাজ্যক দুইযোৱা অৰ্থনীতিৰ গোলকীকৰণৰ ক্ষেত্ৰত এইয়া বিশেষ ভাৱে অপৰিহাৰ্য্য।

মূলতঃ এই হাতপুথিখনে আমাৰ কৃষকক পামৰ ক্ষেত্ৰত অৱলম্বন কৰা বিভিন্ন কৰ্মৰ ক্ষেত্ৰত সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ আৰু পামৰ প্ৰকৃত সম্পদ নিৰ্ণয়ৰ বাবে আহিলা হিচাপে সহায় কৰিব। এই হাতপুথিখনে কৃষি, উদ্যানশস্য, পশুপালন আৰু মীনপালনক বাৰ্ষিক ভিত্তিত সামৰি লৈছে আৰু (১) সম্পদৰ তালিকা (২) উৎপাদনৰ হিচাপ-নিকাচ (৩) আয়-ব্যয় আৰু (৪) পামৰ ব্যৱসায়িক বিশ্লেষণৰ দিশসমূহ সামৰি লৈছে। সম্পদৰ তালিকাই সম্পদ আৰু দেয়ক উভয়কে সামৰি লৈছে। এনেধৰণৰ শেহতীয়াকৈ ৰখা তালিকাৰ সহায়ত কৃষকে পামৰ বিকাশ আৰু পৰিৱৰ্ত্তকৰণৰ ক্ষেত্ৰত সাৱধানতাৰে আৰু উপযুক্তধৰণে বিবেচনা কৰিব পাৰিব। উৎপাদনৰ সৈতে জড়িত হিচাপ-নিকাচে পামৰ শস্য আৰু পশুপালন উদ্যোগৰ কাম-কাজৰ অগ্ৰগতি নিৰূপণত সহায় কৰিব। উপযুক্ত সিদ্ধান্ত গ্ৰহণত সহায়ক হোৱাকৈ এই হাতপুথিখনত উদ্যোগ হিচাপে, বতৰ হিচাপে আৰু বৰ্ষ হিচাপে আয়-ব্যয়ৰ অনুপাতক সামৰি লোৱা হৈছে। এই হাতপুথিখন পামৰ হিচাপ-নিকাচ ৰক্ষাৰ প্ৰথম পদক্ষেপত সহায়ক হোৱাকৈ যথাসম্ভৱ সহজ সৰলভাবে যুগুতোৱা হৈছে। অৱশ্যে এই প্ৰক্ৰিয়াত বিভিন্ন বিষয়ত কিছু পৰিমাণে আপোচো কৰা হৈছে। সময় আৰু ব্যৱহাৰৰ লগে লগে আমাৰ কৃষকে ইয়াতকৈও উন্নত হিচাপ-নিকাচৰ তথ্য বহীৰ প্ৰয়োজন অনুভৱ কৰিব বুলি আশা কৰা হৈছে।

এই হাতপুথিখন ধুবুৰী জিলাৰ কৃষি উন্নয়ন বিষয়া (মৰাপাট) শ্ৰীসোমেশ্বৰ প্ৰসাদ বাৰ্মা (দুৰভাষ- ০৩৬৬২-২৮১৩৮৬) ; কামৰূপ জিলাৰ সোণাপুৰ কৃষি চক্ৰৰ কৃষি উন্নয়ন বিষয়া শ্ৰীনৃপেন দাস (দুৰভাষ- ০৩৬১-২৭৮৯০৯৫) ; অসম বীজ নিগমৰ সহকাৰী শাখা পৰিচালক (সদৰ কাৰ্য্যালয়, গুৱাহাটী) শ্ৰীৰমেশ মেধি ; শ্ৰীতাপস কুমাৰ সাহা, কৃষি উন্নয়ন বিষয়া, আলমগঞ্জ কৃষি চক্ৰ, ধুবুৰী ; অসম ক্ষুদ্ৰ কৃষক কৃষি বাণিজ্য কনছ'ৰ্টিয়ামৰ পৰিচালকত্ৰয় সৰ্বশ্ৰী ৰঞ্জিত মিশ্ৰ ভাগৱতী (ব্যৱসায়ী উন্নয়ন) ; ভাস্কৰ কলিতা (উদ্যোগিক উন্নয়ন) ; বেদাঙ্গমল্ল বুজৰবৰুৱা (মুল্য সংযোজন) ; শ্ৰীপঙ্কজনাভ দাস, কৃষি উন্নয়ন বিষয়া, ফলমূল সংৰক্ষণ কাৰ্য্যালয়, উলুবাৰী ; মাজম আলী আকন্দ, কৃষি উন্নয়ন বিষয়া, কৃষি তথ্য আৰু প্ৰচাৰ কাৰ্য্যালয়, খানাপাৰা ; কৃষি সম্প্ৰসাৰণ কৰ্মী শ্ৰীধ্যানজ্যোতি দাস (সোণাপুৰ কৃষি চক্ৰ); শ্ৰীভবানন্দ ডেকা (ক্ষেত্ৰী কৃষি চক্ৰ) আৰু পিযুষ কান্তি চৰকাৰ (আলমগঞ্জ কৃষি চক্ৰ) ; শ্ৰীপ্ৰসেনজিৎ দুৱৰা (আলোক চিত্ৰ শিল্পী) আৰু শ্ৰীচম্পক শৰ্ম্মা ৰ দ্বাৰা অসম ক্ষুদ্ৰ কৃষক কৃষি বাণিজ্য কনছ'ৰ্টিয়ামৰ তত্বাৱধানত যুগুতোৱা হৈছে। পুথিখন যুগুতোৱাৰ সময়ত বহুসংখ্যক প্ৰগতিশীল কৃষক, ড° (শ্ৰীমতী) অনুভা শইকীয়া, মুৰব্বী অধ্যাপিকা কৃষি অৰ্থনীতি বিভাগ, অসম কৃষি বিশ্ববিদ্যালয়, যোৰহাট ; জিলা কৃষি বিষয়া, ক্ষেত্ৰ কৰ্মী, সদৌ অসম পথাৰ পৰিচালনা সমিতি আৰু বেচৰকাৰী সংস্থাৰ সৈতে আলোচনা কৰা হৈছে। উল্লেখযোগ্য যে হাতপুথিখন চুড়ান্ত কৰাৰ আগেয়ে ক্ষেত্ৰ পৰ্য্যায়ত পৰীক্ষা কৰি লোৱা হৈছে। হাতপুথিখন উন্নীত কৰাৰ বাবে যথেষ্ট থল আছে বুলি অসম ক্ষুদ্ৰ কৃষক কৃষি বাণিজ্য কনছ'ৰ্টিয়ামে বিশ্বাস কৰে আৰু এই ক্ষেত্ৰত আপোনালোকৰ মূল্যবান পৰামৰ্শ আশা কৰিছে।

আৰম্ভণীতে এই হাতপুথিখন ৰাজ্যখনৰ প্ৰতিজন কৃষি উন্নয়ন বিষয়া আৰু কৃষি সম্প্ৰসাৰণ কৰ্মীৰ প্ৰত্যক্ষ তত্বাৱধানত দুজনকৈ প্ৰগতিশীল কৃষকৰ মাজত ব্যৱহাৰ কৰা হ'ব। ৰাজ্যখনৰ জিলা কৃষি বিষয়া আৰু মহকুমা কৃষি বিষয়া সকলক হাতপুথিখন উপযুক্ত ধৰণে ব্যৱহাৰ কৰাত সহায়ক হোৱাকৈ কৃষি উন্নয়ন বিষয়া আৰু কৃষি সম্প্ৰসাৰণ কৰ্মীসকলক প্ৰশিক্ষিত কৰি তুলিবলৈ মই অনুৰোধ জনাইছো যাতে তেওঁলোকে পুথিখন ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত কৃষকক উপযুক্ত ধৰণে পৰামৰ্শ দিব পাৰে। ইয়াৰ উপৰিও কৃষকৰ মাজত এই পুথিখনৰ জৰিয়তে পামৰ তথ্য পাতি লিপিবদ্ধ কৰাৰ অভ্যাস গঢ়ি তোলাৰ বাবে জিলা কৃষি বিষয়া, মহকুমা কৃষি বিষয়া, কৃষি উন্নয়ন বিষয়া আৰু গাওঁ পৰ্য্যায়ৰ কৃষি কৰ্মী সকলক অনুৰোধ জনাইছোঁ। পৰৱৰ্ত্তী সময়ত কৃষকৰ চাহিদাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি জিলা কৃষি বিষয়া বা কৃষি উন্নয়ন বিষয়া নাইবা কৃষি সম্প্ৰসাৰণ কৰ্মীসকলে এই হাতপুথিখন স্থানীয় ছপাশাল নাইবা কোম্পানীৰ জৰিয়তে ছপা কৰি লব পাৰিব। আগ্ৰহীসকলে অসম ক্ষুদ্ৰ কৃষক কৃষি বাণিজ্য কনছ'ৰ্টিয়ামৰ ৱেবচাইট (www.assamagribusiness.nic.in) ৰ জৰিয়তেও এই হাতপুথিখনৰ নকল পাব পাৰিব। বৰ্ত্তমানৰ শালিখেতিৰ বতৰৰ পৰাই আমাৰ কৃষক ৰাইজে এই হাতপুথিখন ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ লব বুলি আশা কৰিছোঁ।

মহম্মদ আৰিজ আহমেদ

ড০ এম, আৰিজ আহমেদ, আই.এ.এচ,
মুখ্য কাৰ্য্যবাহী বিষয়া,
অসম ক্ষুদ্ৰ কৃষক কৃষি বাণিজ্য কনছ'ৰ্টিয়াম

(১) কৃষকৰ পামৰ তথ্যপাতি আৰু হিচাপ-নিকাচৰ প্ৰয়োজনীয়তা, লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্য ঃ

বজাৰ আৰু বতৰৰ অনিশ্চয়তাৰ হেতুকে কৃষি ব্যৱস্থা হ'ল এটি অত্যন্তই প্ৰত্যাহ্বানমুখী বৃত্তি তথা ব্যৱসায়। বৰ্ত্তমান সময়ত যিকোনো ব্যৱসায়ৰ প্ৰসঙ্গতেই আটাইতকৈ কঠোৰ পৰিশ্ৰম কৰা কৰ্মশক্তি হল কৃষক সম্প্ৰদায়। কঠোৰ শ্ৰমৰ বিনিময়ত এক আকৰ্ষণীয় প্ৰাপ্তিৰ অস্পষ্ট আশাৰে কৃষকে নিজকে কৃষিকৰ্মত নিয়োগ কৰে যদিও কৃষকৰ প্ৰাপ্তি কিন্তু আশানুৰূপ নহয়। বছৰৰ পাছত বছৰ ধৰি নিজৰ মূল্যমান, শ্ৰম তথা নিয়োগৰ ফলাফল নজনাকৈয়েই কৃষকে এইদৰে কৃষি কৰ্মত নিজকে নিয়োজিত কৰি আহিছে। নিজৰ কৃষি কৰ্মৰ দুৰ্বলতাসমূহ চিনাক্ত কৰিব নোৱাৰাৰ ফলতেই তেওঁলোকে নিজৰ ব্যৱসায়ৰ স্বৰূপ উপলব্ধি কৰাত ব্যৰ্থ হয়। প্ৰকৃত আৰু উপযুক্ত ধৰণে ব্যৱসায়ৰ তথ্যপাতি আৰু হিচাপ নিকাচ বিশ্লেষণ কৰিব নোৱাৰা বাবেই এই ব্যৱসায়িক দুৰ্বলতাসমূহো চিনাক্ত কৰা সম্ভৱ নহয়। প্ৰয়োজনীয় তথ্য পাতি তথা হিচাপ নিকাচ নাৰাখিলে কোনো ব্যৱসায়েই সফল হব নোৱাৰে। কৃষিও ইয়াৰ ব্যতিক্ৰম নহয়। পৰিতাপৰ কথা এইয়ে যে কৃষিক্ষেত্ৰত প্ৰচুৰ সম্ভাৱনা থকা সত্বেও ইয়াক ব্যৱসায় হিচাপে গ্ৰহণ কৰিবলৈ আগবাঢ়ি অহা কৃষকৰ সংখ্যা অতি সীমিত। এই হাতপুথিখনি লিখি উলিওৱাৰ মূল লক্ষ্য হ'ল কৃষিও যে এটি ব্যৱসায় সেইটো যাতে কৃষকে সহজে উপলব্ধি কৰিব পাৰে। পামৰ তথ্যপাতি আৰু হিচাপ নিকাচ ৰক্ষা কৰাৰ অন্যান্য লক্ষ্যসমূহ এনেধৰণৰ ঃ

১। ব্যৱসায়ত কৰা বিনিয়োগৰ বিপৰীতে হব পৰা লাভৰ বিষয়ে জ্ঞান।

২। নিজৰ ব্যৱসায়ৰ শক্তিশালী আৰু দুৰ্বল দিশসমূহ চিনাক্ত কৰা আৰু প্ৰয়োজন অনুসৰি সংশোধনমূলক ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰাত সহায় কৰা।

৩। বিভিন্ন উন্নয়নমুখী বিভাগ / প্ৰতিষ্ঠান / সংস্থাৰ দ্বাৰা কৃষক গৰাকীয়ে নিজকে প্ৰগতিশীল উদ্যোগীৰূপে স্বীকৃতি পোৱাত সহায় কৰা।

৪। ব্যৱসায়ৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় ধন কৃষকে ঋণ হিচাপে পাবলৈ নিজৰ সক্ষমতাৰ উন্নয়ন আৰু ইয়াৰ বাবে বেংকৰ আস্থাভাজন হ'ব পৰাকৈ নিজকে গঢ়ি তোলা।

বিনিয়োগৰ পৰা পাব পৰা আয় বৃদ্ধি কৰাৰ বাবে হ'বলগীয়া সংশোধনমূলক ব্যৱস্থা সমূহৰ বাবে নিম্নোক্ত বিষয়সমূহে গুৰুত্ব পোৱা উচিত।

(ক) ব্যৱসায়ৰ পৰিবৰ্তন, বহুমুখীকৰণ।

(খ) প্ৰযুক্তিৰ সলনি অৰ্থাৎ অধিক উৎপাদনক্ষম জাত, উন্নত জাত, কৃষি যান্ত্ৰিকীকৰণ, পৰিবৰ্ত শস্যৰ উৎপাদন, জলসিঞ্চনৰ ব্যৱহাৰ আদি।

(গ) পৰিয়ালৰ শ্ৰমিকৰ নৈপুণ্যৰ উন্নয়ন।

(ঘ) উপলব্ধ সম্পদৰ উপযুক্ত ব্যৱহাৰ।

(ঙ) অন্য পাম সংক্ৰান্তীয় কৰ্ম বা পামৰ সৈতে জড়িত নোহোৱা উৎপাদনমুখী কাম কাজত ওপৰঞ্চি শ্ৰমিকৰ ব্যৱহাৰ।

(চ) পামত উৎপাদিত পণ্যৰ বাবে এখন ভাল বজাৰৰ চিনাক্তকৰণ।

উদ্দেশ্য ঃ

১। পামৰ তথ্যপাতি উপযুক্ত ধৰণে ৰখাৰ প্ৰয়োজনীয়তাৰ বিষয়ে কৃষকে বুজাত সহায় কৰা।

২। বিভিন্ন তথ্যপাতি আৰু হিচাপ নিকাচ ৰক্ষা কৰাৰ ক্ষমতা বৃদ্ধি কৰা।

৩। লিপিবদ্ধ তথ্যপাতি বিশ্লেষণ কৰাৰ ক্ষমতা বৃদ্ধি কৰা।

(২) কৃষক আৰু পামৰ সবিশেষ ঃ

২.১ ব্যক্তিৰ সবিশেষ ঃ

(ক) কৃষকৰ নাম (পুৰুষ) ঃ...

(ক) কৃষকৰ নাম (মহিলা) ঃ...

(খ) পৰিয়ালৰ মুৰব্বীৰ নাম ঃ...

(গ) পৰিয়ালৰ মুৰব্বীজনৰ পিতাৰ নাম ঃ...

(ঘ) গাওঁ ঃ...

(জ) গাঁও পঞ্চায়ত ঃ...

(ঞ) উন্নয়ন খণ্ড ঃ...

(ট) আৰক্ষী থানা ঃ...

(ঠ) মহকুমা ঃ.. .. কৃষি মহকুমা ... .

(ড) জিলা ঃ...

(ঙ) কৃষি সম্প্ৰসাৰণ কৰ্মীৰ এলেকা ঃ...

(চ) কৃষি উন্নয়ন বিষয়াৰ চক্ৰ ঃ...

(ছ) উৎপাদনকাৰী সমিতিৰ নাম, যিটোৰ তেওঁ সদস্য ঃ...

(ঝ) পথাৰ পৰিচালনা সমিতিৰ নাম ঃ.. পঞ্জীয়ন নং ....

(ঢ) মাটিকালি (বিঘা) .... দাগ নং .... পট্টা নং ....

(ণ) সামাজিক শ্ৰেণী বিভাগ (যথাস্থানত '√' চিন দিয়ক)

* অনুসূচিত জাতি ☐
* অনুসূচিত জনজাতি ☐
* অন্যান্য পিছপৰা শ্ৰেণী ☐
* বেছিকৈ পিছপৰা অন্যান্য শ্ৰেণী ☐
* সাধাৰণ শ্ৰেণী ☐
* অন্যান্য শ্ৰেণী ☐

(ত) ভৌগলিক শ্ৰেণী বিভাগ (যথাস্থানত '√' চিন দিয়ক)

* বানমুক্ত সমভূমি ☐
* বানপীড়িত সমভূমি ☐
* পাহাৰীয়া অঞ্চল ☐
* বন গাওঁ ☐
* চৰ অঞ্চল ☐
* অন্যান্য ☐

২.২ পৰিয়ালৰ সবিশেষ ঃ

(ক) পৰিয়ালৰ সদস্যৰ নাম, বয়স, শিক্ষাগত অৰ্হতা আৰু বৰ্তমান বৃত্তি ঃ

ক্ৰমিক নং	পৰিয়ালৰ সদস্যৰ নাম	সম্পৰ্ক	বয়স	লিংগ	শিক্ষাগত অৰ্হতায ব্যৱসায়িক দক্ষতা	বৰ্তমান বৃত্তি	
						মুখ্য বা প্ৰধান	গৌণ বা দ্বিতীয়

(খ) পৰিয়ালৰ প্ৰধান বৃত্তি — কৃষি / ব্যৱসায় / চাকৰি / অন্যান্য (বিশেষ ভাবে উল্লেখ কৰিব) ....

(গ) পৰিয়ালৰ আৰ্থিক অৱস্থা — ভুমিহীন কৃষক / উপান্ত কৃষক/ ক্ষুদ্ৰ কৃষক/ বৃহৎ শ্ৰেণী কৃষক

১।	ভুমিহীন কৃষক	(০ - ৩ বিঘা)	বা	(০ - ০.৪ হেক্টৰ)	☐
২।	উপান্ত কৃষক	(৩ - ৭.৫ বিঘা)	বা	(০.৪ - ১ হেক্টৰ)	☐
৩।	ক্ষুদ্ৰ কৃষক	(৭.৫ - ১৫ বিঘা)	বা	(১ - ২ হেক্টৰ)	☐
৪।	বৃহৎ শ্ৰেণী কৃষক	(১৫ বিঘাতকৈ বেছি)	বা	(২ হেক্টৰতকৈ বেছি)	☐

(ঘ) কৃষি কৰ্ম / পামত নিয়োজিত পৰিয়ালৰ সদস্যৰ সংখ্যা ঃ পুৰুষ .... মহিলা ....

(ঙ) প্ৰতি মাহে / বছৰে কৃষিকৰ্মত নিয়োজিত দিনৰ গড় সংখ্যা ঃ পুৰুষ .... মহিলা ....

২.৩ মাটিৰ সবিশেষ ঃ

(ক) মুঠ মাটি (বিঘা) .... খেতিৰ উপযুক্ত মাটি (বিঘা) .... বাগিছাৰ মাটি (বিঘা) ....

ভেটি / চোতাল (বিঘা) .... পতিত মাটি (বিঘা) .... খেতিৰ অনুপযোগী মাটি...

ৰোপণ শস্য / বাঁহখেতিৰ মাটি (বিঘা) .... অৰণ্যৰ মাটি (বিঘা) .... জলচ্ছেদৰ অন্তৰ্গত মাটি (বিঘা)...

পশুপালনত ব্যবহৃত মাটি ; গোহালি .... কুকুৰাৰ ঘৰ....................... গাহৰি.................. মীন পালনত ব্যবহৃত মাটি (বিঘা)........................অন্যান্য মাটি (বিঘা) ....

(খ) মাটিৰ শ্ৰেণী বিভাগ ঃ

ভূমিৰ প্ৰকাৰ বাম মাটি / মধ্যমীয়া মাটি / দ মাটি	মাটিৰ ঢাল	দাগ নং	পট্টা নং	মাটিৰ প্ৰকাৰ পলসুৱা/বালিচহীয়া/বোকা পলসুৱা/ বোকা মাটি ইত্যাদি	জলসিঞ্চনৰ উৎস	পানী নিষ্কাষনৰ ব্যৱস্থা	বিগত পাঁচ বছৰত কৰা শস্য

(গ) শেহতীয়া মাটি পৰীক্ষাৰ ফলাফল ঃ

ফলাফল পোৱাৰ তাৰিখ	মাটি পৰীক্ষাগাৰ/ প্ৰতিষ্ঠানৰ নাম	ফলাফলৰ সবিশেষ								
		মাটিৰ অম্লতা (P^H)	কাৰ্বন, নাইট্ৰ'জেন (CN) অনুপাত	জৈৱ পদাৰ্থ (%)	সহজলভ্য পুষ্টি (কিঃ গ্ৰাঃ প্ৰতি বিঘা)					
					নাইট্ৰোজেন	ফছফৰাছ	পটাছ	জিংক (দস্তা)	ব'ৰ'ণ	অন্যান্য

২.৪ শস্যৰ বাহিৰে অন্যান্য উদ্যোগৰ সবিশেষ ঃ

উদ্যোග									
	গাখীৰতী গাই	গাহৰি	ব্ৰয়লাৰ	কণী দিয়া কুকুৰা	হাঁহ	ছাগলী	ভেড়া	মীন	অন্যান্য
গোটৰ সংখ্যা									
ব্যৱহৃত ভূমি									

২.৫ বজাৰৰ সবিশেষ ঃ

উদ্যোগ							
শস্য			পশুধন			মীন	
উৎপাদিত সামগ্ৰী	নিকটৱৰ্তী বজাৰৰ দূৰত্ব	অধিক মূল্য প্ৰাপ্য বজাৰৰ দূৰত্ব আৰু নাম	উৎপাদিত সামগ্ৰী	নিকটৱৰ্তী বজাৰৰ দূৰত্ব	অধিক মূল্য প্ৰাপ্য বজাৰৰ দূৰত্ব আৰু নাম	নিকটৱৰ্তী বজাৰৰ দূৰত্ব	অধিক মূল্য প্ৰাপ্য বজাৰৰ দূৰত্ব আৰু নাম

২.৬ সম্পৰ্ক থাকিবলগীয়া দূৰভাষ নম্বৰ (টেলিফোন) ঃ

জড়িত সংস্থা আৰু অংশীদাৰ	নাম আৰু ঠিকনা	দূৰভাষ (ভ্ৰাম্যমান)	দূৰভাষ (কাৰ্যালয়)	দূৰভাষ (বাসস্থান)
(ক) কৃষি বিভাগ				
১। কৃষি সম্প্ৰসাৰণ কৰ্মী				
২। কনিষ্ঠ অভিযন্তা (কৃষি)				
৩। কৃষি উন্নয়ন বিষয়া				
৪। মহকুমা কৃষি বিষয়া				
৫। কাৰ্য্যবাহী অভিযন্তা (কৃষি)				
৬। জিলা কৃষি বিষয়া				
(খ) অন্যান্য কৃষি প্ৰতিষ্ঠানসমূহ ঃ				
১। প্ৰশিক্ষণ কেন্দ্ৰ (KVK/ RARS/AAU)				
২। ওচৰত থকা মাটি পৰীক্ষাগাৰ				
৩। প্ৰমাণীকৰণ সংস্থা (AGMARK)				
৪। শস্য স্বাস্থ্যকেন্দ্ৰ				
(গ) পশুপালন বিভাগ				
১। পশুপালন ক্ষেত্ৰ সহায়ক				
২। পশুপালন চিকিৎসক				
৩। মহকুমা পশুপালন বিষয়া				
৪। জিলা পশুপালন বিষয়া				
৫। প্ৰশিক্ষণ কেন্দ্ৰ				
(ঘ) মীন বিভাগ				
১। মীন সম্প্ৰসাৰণ বিষয়া				
২। জিলা মীন উন্নয়ন বিষয়া				
৩। প্ৰশিক্ষণ কেন্দ্ৰ				
(ঙ) ৰেচম বিভাগ				
১।প্ৰদৰ্শক (Demonstrator)				
২। পৰিদৰ্শক				
৩। সম্প্ৰসাৰণ বিষয়া				
৪। সহকাৰী সঞ্চালক				

(চ) খণ্ড (পঞ্চায়ত আৰু গ্ৰাম্য উন্নয়ন বিভাগ)			
১। গাওঁ পঞ্চায়তৰ সভাপতি			
২। গাওঁ পঞ্চায়তৰ সদস্য			
৩। আঞ্চলিক পঞ্চায়তৰ সদস্য			
৪। জিলা পৰিষদৰ সভাপতি			
৫। সম্প্ৰসাৰণ বিষয়া(ঋণ)			
৬। খণ্ড উন্নয়ন বিষয়া			
৭। প্ৰকল্প সঞ্চালক (ডি আৰ ডি এ)			
(ছ) ১। সমূহীয়া তথ্য কেন্দ্ৰ (CIC)			
(জ) ডিলাৰ			
১। বীজ			
২। সাৰ,ঔষধ (কীটনাশক) ইত্যাদি			
(ঝ) উৎপাদনকাৰী আৰু অন্যান্য সংস্থা			
১। উৎপাদনকাৰী সমিতি			
২। পথাৰ পৰিচালনা সমিতি / সমবায় সমিতি / আত্ম সহায়ক গোট			
৩। বেচৰকাৰী সংস্থা / মহিলা সমিতি			
(ঞ) বজাৰ / ভঁৰাল / সংসাধন			
১। নিয়ন্ত্ৰিত বজাৰ			
২। অন্যান্য বজাৰ			
৩। শীতল ভঁৰাল			
৪। ব্যক্তিগত ভঁৰাল			
৫। ভাৰতীয় খাদ্য নিগম			
৬। সংসাধন গোট (Processing Unit)			
(ট) অন্যান্য			
১। কৃষি যন্ত্ৰ-পাতি মেৰামতি কেন্দ্ৰ			
২। বিদ্যুত নিয়ন্ত্ৰণ কক্ষ			
৩। থানা			
৪। পুলিচৰ নিয়ন্ত্ৰণ কক্ষ			
৫। অগ্নি নিৰ্বাপক কেন্দ্ৰ			

২.৭ স্থাৱৰ সম্পত্তিৰ তালিকা (ভূমি, পামঘৰ, যন্ত্ৰ-পাতি, সাঁ-সজুলি ইত্যাদি) ঃ

ক্রঃ নং.	বিৱৰণ	চিহ্ন	গুণগত বিৱৰণ	ক্রয় কৰাৰ তাৰিখ	ডিলাৰ/ ব্যৱসায়ীক প্রতিষ্ঠানৰ নাম	ৱাৰেন্টি / গ্যাৰান্টিৰ সময়	মূল্য (টকা)	বীমাৰ কিস্তি (টকা)	বীমাকৃত প্রতিষ্ঠানৰ নাম	মেৰামতি আৰু পৰিচৰ্য্যা খৰচ	আনুমানিক বাৰ্ষিক হ্রাস মূল্য (টকা)

মুঠ

৩। **পামৰ মানচিত্ৰ ঃ**

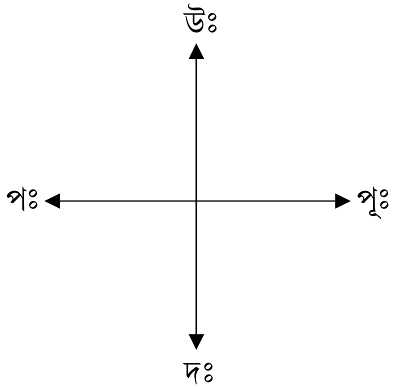

সাংকেতিক চিহ্ন

১। পামৰ চাৰিসীমা
২। পাম ঘৰ
৩। অগভীৰ নলীনাদ
৪। জলসিঞ্চন নলা
৫। গোহালি
৬। কুকুৰাৰ ঘৰ
৭। অন্যান্য ....
....
....

৪। **শস্য ক্ৰম ঃ**

উৎপাদনৰ বছৰ ....

প্ৰথম শস্য				দ্বিতীয় শস্য				তৃতীয় শস্য			
কৃষি বতৰ আৰু কৃষি কালৰ দৈৰ্ঘ্য (মাহ)	শস্য	জাত	মাটিকালি (বিঘা)	কৃষি বতৰ আৰু কৃষি কালৰ দৈৰ্ঘ্য (মাহ)	শস্য	জাত	মাটিকালি (বিঘা)	কৃষি বতৰ আৰু কৃষি কালৰ দৈৰ্ঘ্য (মাহ)	শস্য	জাত	মাটিকালি (বিঘা)

$$\text{শস্যৰ নিবিড়তা [\%]} = \frac{\text{মুঠ খেতি কৰা ভূমি}}{\text{প্ৰকৃত খেতি কৰা মাটি}} \times ১০০$$

দ্ৰষ্টব্য ঃ ১। মুঠ খেতি কৰা ভূমি মানে এটা বছৰত বিভিন্ন শস্যৰ অধীনত থকা মুঠ কৃষি ভূমি।

২। প্ৰকৃত খেতি কৰা মাটি মানে বছৰটোত ব্যৱহৃত খেতিৰ উপযোগী মাটি।

৫।　　বতৰ আৰু শস্য হিচাপে কৃষি কাৰ্য্যৰ ব্যয় ঃ

৫.১.১　　বীজ / ৰোপণ সামগ্ৰী

বতৰ - ১

বতৰ	শস্য	মাটিকালি (বিঘা)	অনুমোদিত বীজ / ৰোপণ সামগ্ৰীৰ পৰিমাণ (কিঃ গ্ৰাঃ / সংখ্যা)	ব্যৱহাৰ কৰা বীজ / ৰোপণ সামগ্ৰীৰ পৰিমাণ		উৎস (নিজস্ব / ক্ৰয় / আঁচনিৰ জৰিয়তে)	প্ৰতি একক পৰিমাণৰ বীজ /ৰোপণ সামগ্ৰীৰ মূল্য	মুঠ মূল্য (টকা)
				বৰ্ণসংকৰ / অন্যজাত	পৰিমাণ (কিঃ গ্ৰাঃ / সংখ্যা)			
গ্ৰীষ্মকালীন	১।							
	২।							
	৩।							
	৪।							
	৫।							

মুঠ

দ্ৰষ্টব্য ঃ ১। একবৰ্ষীয় শস্য যেনে ঃ কুঁহিয়াৰ,মাটিকঠাল, কল, অমিতা আৰু বহুবৰ্ষীয় শস্য যেনে ঃ নাৰিকল, নেমুটেঙা, কমলা, আম আৰু অন্যান্য ফলমুল। এই শস্যবোৰৰ বাবে ব্যৱহৃত বিভিন্ন উপাদানৰ খৰচসমূহ ব্যৱহাৰ হোৱা নিৰ্দিষ্ট বতৰতে (গ্ৰীষ্মকালীন বা শীতকালীন) লিপিবদ্ধ কৰিব।

২। গ্ৰীষ্মকালীন শস্যৰ অন্তৰ্গত শস্যসমূহ হ'ল বৰোধান, আহুধান, মৰাপাট, তিল, অৰহৰ, গ্ৰীষ্মকালীন মাহ, কুঁহিয়াৰ, গ্ৰীষ্মকালীন শাক-পাচলি ইত্যাদি।

৫.১.২ বীজ / ৰোপণ সামগ্ৰী ঃ

বতৰ - ১

বতৰ	শস্য	মাটিকালি (বিঘা)	অনুমোদিত বীজ / ৰোপণ সামগ্ৰীৰ পৰিমাণ (কিঃ গ্ৰাঃ / সংখ্যা)	ব্যৱহাৰ কৰা বীজ / ৰোপণ সামগ্ৰীৰ পৰিমাণ		উৎস (নিজস্ব / ক্ৰয় / আঁচনিৰ জৰিয়তে)	প্ৰতি একক পৰিমাণৰ বীজ /ৰোপণ সামগ্ৰীৰ মূল্য	মুঠ মূল্য (টকা)
				বৰ্ণসংকৰ / অন্যজাত	পৰিমাণ (কিঃ গ্ৰাঃ / সংখ্যা)			
	১।							
	২।							
শীতকালীন	৩।							
	৪।							
	৫।							

মুঠ

দ্ৰষ্টব্য ঃ শীতকালীন শস্যৰ অন্তৰ্গত শস্যসমূহ হ'ল শালিধান, ঘেঁহু, সৰিয়হ, শীতকালীন শাক-পাচলি, শীতকালীন মাহজাতীয় শস্য যেনে মটৰমাহ, মচুৰমাহ, মগুমাহ, মাটিমাহ ইত্যাদি।

৫.২.১ মাটি প্ৰস্তুতি / মাটি চাহ কৰা / অন্যান্য কৃষি কাৰ্য্য ঃ

বতৰ -১

বতৰ	শস্য	মাটিকালি (বিঘা)	সা-সঁজুলি /যন্ত্ৰ পাতিৰ ব্যৱহাৰ	নিজস্ব / ভাড়া	মাটি চহোৱাৰ তাৰিখ	চাহৰ সংখ্যা	ইন্ধন			যন্ত্ৰ পাতি ভাড়াৰ মূল্য	প্ৰতিটো চাহৰ নিৰিখ (ইন্ধন+ ভাড়া)	মাটি চাহ কৰাৰ মুঠ খৰচ (টকা)
							প্ৰকাৰ (পেট্ৰল / ডিজেল কেৰাচিন)	পৰিমাণ (লিঃ)	মূল্য (টকা)			
	১											
	২											
	৩											
গ্ৰীষ্মকালীন	৪											
	৫											
	৬											
	৭											

মুঠ

৫.২.২ **মাটি প্ৰস্তুতি / মাটি চাহ কৰা / অন্যান্য কৃষি কাৰ্য্য ঃ**

বতৰ - ২

বতৰ	শস্য	মাটিকালি (বিঘা)	সা-সঁজুলি /যন্ত্ৰ পাতিৰ ব্যৱহাৰ	নিজস্ব / ভাড়া	মাটি চহোৱাৰ তাৰিখ	চাহৰ সংখ্যা	ইন্ধন			যন্ত্ৰ পাতি ভাড়াৰ মূল্য	প্ৰতিটো চাহৰ নিৰিখ (ইন্ধন+ ভাড়া)	মাটি চাহ কৰাৰ মুঠ খৰচ (টকা)
							প্ৰকাৰ (পেট্ৰল / ডিজেল কেৰাচিন)	পৰিমাণ (লিঃ)	মূল্য (টকা)			
শীতকালীন	১											
	২											
	৩											
	৪											
	৫											
	৬											
	৭											

মুঠ

৫.৩ জলসিঞ্চন ঃ

বতৰ	শস্য	উৎস ঃ অগভীৰ নলীনাদ/নিম্ন উত্তোলক পাম্প/গভীৰ নলীনাদ/ বিদ্যুৎ চালিত উত্তোলক জলসিঞ্চন/ প্ৰাকৃতিক উৎস (বোৰতি)	সময় (ঘণ্টা)	যন্ত্ৰ পাতি আৰু অন্যান্য আনুষঙ্গিক সামগ্ৰীৰ ভাড়া (টকা)	ব্যৱহৃত - ইন্ধন			জলসিঞ্চনৰ মুঠ ব্যয় (পঞ্চম স্তম্ভ + অষ্টম স্তম্ভ) (টকা)
					ব্যৱহৃত ইন্ধনৰ পৰিমাণ (লিটাৰ)	প্ৰতি একক ইন্ধনৰ মূল্য (টকা)	ইন্ধনৰ মুঠ ব্যয় (টকা)	
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯
গ্ৰীষ্মকালীন	১।							
	২।							
	৩।							
	৪।							
	৫।							
	৬।							
শীতকালীন	১।							
	২।							
	৩।							
	৪।							
	৫।							
	৬।							
	৭।							

মুঠ

৫.৪.১ সাৰ/ শস্য ৰক্ষাত ব্যৱহাৰ হোৱা ৰাসায়নিক দ্ৰব্য / জৈৱিক পদাৰ্থ ঃ

বতৰ-১

বতৰ	শস্য	মাটি (বিঘা)	সাৰ আৰু শস্য ৰক্ষাত ব্যৱহৃত সামগ্ৰী (গোবৰ সাৰ, ইউৰীয়া, ফছফৰাছ, পটাছ ডি. এ. পি.) কীট নাশক দ্ৰব্য আৰু অন্যান্য	অনুমোদিত পৰিমাণ (প্ৰতি বিঘাত)	প্ৰয়োগ কৰাৰ তাৰিখ	ব্যৱহৃত পৰিমাণ (কিঃগ্ৰাঃ)	বাণিজ্যিক নাম/চিহ্ন	উৎস ডিলাৰ/বিক্ৰেতা	প্ৰতি একক সামগ্ৰীৰ মূল্য (টকা)	মুঠ মূল্য (টকা)
গ্ৰীষ্মকালীন	১।		গোবৰ সাৰ ৰাসায়নিক সাৰ কীটনাশক দ্ৰব্য জৈবিক পদাৰ্থ							
	২।		গোবৰ সাৰ ৰাসায়নিক সাৰ কীটনাশক দ্ৰব্য জৈবিক পদাৰ্থ							
	৩।		গোবৰ সাৰ ৰাসায়নিক সাৰ কীটনাশক দ্ৰব্য জৈবিক পদাৰ্থ							
	৪।		গোবৰ সাৰ ৰাসায়নিক সাৰ কীটনাশক দ্ৰব্য জৈবিক পদাৰ্থ							

মুঠ

ক্ৰমশঃ....

বতৰ	শস্য	মাটি (বিঘা)	সাৰ আৰু শস্য ৰক্ষাত ব্যৱহৃত সামগ্ৰী (গোবৰ সাৰ, ইউৰীয়া, ফছফৰাছ, পটাছ ডি. এ. পি.) কীট নাশক দ্ৰব্য আৰু অন্যান্য	অনুমোদিত পৰিমাণ (প্ৰতি বিঘাত)	প্ৰয়োগ কৰাৰ তাৰিখ	ব্যৱহৃত পৰিমাণ (কিঃগ্ৰাঃ)	বাণিজ্যিক নাম/চিহ্ন	উৎস ডিলাৰ/বিক্ৰেতা	প্ৰতি একক সামগ্ৰীৰ মূল্য (টকা)	মুঠ মূল্য (টকা)
গ্ৰীষ্মকালীন	৫।		গোবৰ সাৰ ৰাসায়নিক সাৰ কীটনাশক দ্ৰব্য জৈবিক পদাৰ্থ							
	৬।		গোবৰ সাৰ ৰাসায়নিক সাৰ কীটনাশক দ্ৰব্য জৈবিক পদাৰ্থ							
	৭।		গোবৰ সাৰ ৰাসায়নিক সাৰ কীটনাশক দ্ৰব্য জৈবিক পদাৰ্থ							
	৮।		গোবৰ সাৰ ৰাসায়নিক সাৰ কীটনাশক দ্ৰব্য জৈবিক পদাৰ্থ							

মুঠ

৫.৪.২ সাৰ/ শস্য ৰক্ষাত ব্যৱহাৰ হোৱা ৰাসায়নিক দ্ৰব্য / জৈৱিক পদাৰ্থ ঃ

বতৰ-২

বতৰ	শস্য	মাটি (বিঘা)	সাৰ আৰু শস্য ৰক্ষাত ব্যৱহৃত সামগ্ৰী (গোবৰ সাৰ, ইউৰীয়া, ফছফৰাছ, পটাছ ডি. এ. পি.) কীট নাশক দ্ৰব্য আৰু অন্যান্য	অনুমোদিত পৰিমাণ (প্ৰতি বিঘাত)	প্ৰয়োগ কৰাৰ তাৰিখ	ব্যৱহৃত পৰিমাণ (কিঃগ্ৰাঃ)	বাণিজ্যিক নাম/চিহ্ন	উৎস ডিলাৰ/বিক্ৰেতা	প্ৰতি একক সামগ্ৰীৰ মূল্য (টকা)	মুঠ মূল্য (টকা)
শীতকালীন	১।		গোবৰ সাৰ ৰাসায়নিক সাৰ কীটনাশক দ্ৰব্য জৈবিক পদাৰ্থ							
	২।		গোবৰ সাৰ ৰাসায়নিক সাৰ কীটনাশক দ্ৰব্য জৈবিক পদাৰ্থ							
	৩।		গোবৰ সাৰ ৰাসায়নিক সাৰ কীটনাশক দ্ৰব্য জৈবিক পদাৰ্থ							
	৪।		গোবৰ সাৰ ৰাসায়নিক সাৰ কীটনাশক দ্ৰব্য জৈবিক পদাৰ্থ							

মুঠ

ক্ৰমশঃ....

বতৰ-২

বতৰ	শস্য	মাটি (বিঘা)	সাৰ আৰু শস্য ৰক্ষাত ব্যৱহৃত সামগ্ৰী (গোবৰ সাৰ, ইউৰীয়া, ফছ্‌ফৰাছ্‌, পটাছ ডি. এ. পি.) কীট নাশক দ্ৰব্য আৰু অন্যান্য	অনুমোদিত পৰিমাণ (প্ৰতি বিঘাত)	প্ৰয়োগ কৰাৰ তাৰিখ	ব্যৱহৃত পৰিমাণ (কিঃগ্ৰাঃ)	বাণিজ্যিক নাম/চিহ্ন	উৎস ডিলাৰ/বিক্ৰেতা	প্ৰতি একক সামগ্ৰীৰ মূল্য (টকা)	মুঠ মূল্য (টকা)
শীতকালীন	৫।		গোবৰ সাৰ ৰাসায়নিক সাৰ কীটনাশক দ্ৰব্য জৈবিক পদাৰ্থ							
	৬।		গোবৰ সাৰ ৰাসায়নিক সাৰ কীটনাশক দ্ৰব্য জৈবিক পদাৰ্থ							
	৭।		গোবৰ সাৰ ৰাসায়নিক সাৰ কীটনাশক দ্ৰব্য জৈবিক পদাৰ্থ							
	৮।		গোবৰ সাৰ ৰাসায়নিক সাৰ কীটনাশক দ্ৰব্য জৈবিক পদাৰ্থ							

মুঠ

৫.৫ (১) শ্ৰমিকৰ খৰচ ঃ

খেতিৰ বতৰ............................ শস্য নং - ১ (বতৰীয়া / বৰ্ষীয় / বহুবৰ্ষীয়)............................ মাটিকালি (বিঘা)........................

ক্ৰমিক নং	পথাৰৰ কামকাজৰ বিৱৰণ	তাৰিখ	শ্ৰমিকৰ সংখ্যা						হাজিৰা (টকা)		মুঠ শ্ৰমিকৰ ব্যয় (টকা)		
			নিজস্ব		ভাড়া		মুঠ						
			পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	মুঠ
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০	১১	১২	১৩	১৪
১	কঠীয়াতলী প্ৰস্তুতি, বীজ সিঁচা / ৰোপণ												
২	পথাৰ প্ৰস্তুতি												
৩	সাৰ প্ৰয়োগ মূল পথাৰত টপ ড্ৰেছিং ১ ২ ৩												
৪	কঠীয়া উঠোৱা, কঢ়িওৱা আৰু ৰোপণ												
৫	প্ৰতিপালন ব্যৱস্থা ১ ২ ৩												
৬	জলসিঞ্চন ১ ২ ৩												

ক্ৰমিক নং	পথাৰৰ কামকাজৰ বিৱৰণ	তাৰিখ	শ্ৰমিকৰ সংখ্যা						হাজিৰা		মুঠ শ্ৰমিকৰ ব্যয়		
			নিজস্ব		ভাড়া		মুঠ						
			পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	মুঠ
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০	১১	১২	১৩	১৪
৭	শস্য ৰক্ষা ১ ২ ৩												
৮	শস্য চপোৱা আৰু কঢ়িওৱা												
৯	মৰণা মৰা আৰু জৰা (পৰিষ্কাৰ কৰা)												
১০	শুকোৱা, বস্তাত ভৰোৱা আৰু মজুত ৰাখা												
১১	বিপণন												
১২	অন্যান্য ১. ২. ৩. ৪.												
	মুঠ												

** প্ৰতিবিধ শস্যৰ বাবে সুকীয়া সুকীয়াকৈ লিপিবদ্ধ কৰিব।*

৫.৫ (২) **শ্ৰমিকৰ খৰচ ঃ**

খেতিৰ বতৰ............................ শস্য নং - ২ (বতৰীয়া / বৰ্ষীয় / বহুবৰ্ষীয়)............................ মাটিকালি (বিঘা)........................

ক্ৰমিক নং	পথাৰৰ কামকাজৰ বিৰৰণ	তাৰিখ	শ্ৰমিকৰ সংখ্যা						হাজিৰা (টকা)		মুঠ শ্ৰমিকৰ ব্যয় (টকা)		
			নিজস্ব		ভাড়া		মুঠ						
			পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	মুঠ
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০	১১	১২	১৩	১৪
১	কঠীয়াতলী প্ৰস্তুতি, বীজ সিঁচা / ৰোপণ												
২	পথাৰ প্ৰস্তুতি												
৩	সাৰ প্ৰয়োগ মূল পথাৰত টপ ড্ৰেছিং ১ ২ ৩												
৪	কঠীয়া উঠোৱা, কঢ়িওৱা আৰু ৰোপণ												
৫	প্ৰতিপালন ব্যৱস্থা ১ ২ ৩												
৬	জলসিঞ্চন ১ ২ ৩												

ক্ৰমিক নং	পথাৰৰ কামকাজৰ বিৱৰণ	তাৰিখ	শ্ৰমিকৰ সংখ্যা						হাজিৰা		মুঠ শ্ৰমিকৰ ব্যয়		
			নিজস্ব		ভাড়া		মুঠ						
			পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	মুঠ
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০	১১	১২	১৩	১৪
৭	শস্য ৰক্ষা ১ ২ ৩												
৮	শস্য চপোৱা আৰু কঢ়িওৱা												
৯	মৰণা মৰা আৰু জৰা (পৰিষ্কাৰ কৰা)												
১০	শুকোৱা, বস্তাত ভৰোৱা আৰু মজুত ৰাখা												
১১	বিপণন												
১২	অন্যান্য ১. ২. ৩. ৪.												
	মুঠ												

** প্ৰতিবিধ শস্যৰ বাবে সুকীয়া সুকীয়াকৈ লিপিবদ্ধ কৰিব।*

৫.৫ (৩) **শ্ৰমিকৰ খৰচ ঃ**

খেতিৰ বতৰ............................ শস্য নং - ৩ (বতৰীয়া / বৰ্ষীয় / বহুবৰ্ষীয়)............................ মাটিকালি (বিঘা)........................

ক্ৰমিক নং	পথাৰৰ কামকাজৰ বিৱৰণ	তাৰিখ	শ্ৰমিকৰ সংখ্যা						হাজিৰা (টকা)		মুঠ শ্ৰমিকৰ ব্যয় (টকা)		
			নিজস্ব		ভাড়া		মুঠ						
			পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	মুঠ
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০	১১	১২	১৩	১৪
১	কঠীয়াতলী প্ৰস্তুতি, বীজ সিঁচা / ৰোপণ												
২	পথাৰ প্ৰস্তুতি												
৩	সাৰ প্ৰয়োগ মূল পথাৰত টপ ড্ৰেছিং ১ ২ ৩												
৪	কঠীয়া উঠোৱা, কঢ়িওৱা আৰু ৰোপণ												
৫	প্ৰতিপালন ব্যৱস্থা ১ ২ ৩												
৬	জলসিঞ্চন ১ ২ ৩												

ক্ৰমিক নং	পথাৰৰ কামকাজৰ বিৱৰণ	তাৰিখ	শ্ৰমিকৰ সংখ্যা						হাজিৰা		মুঠ শ্ৰমিকৰ ব্যয়		
			নিজস্ব		ভাড়া		মুঠ						
			পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	মুঠ
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০	১১	১২	১৩	১৪
৭	শস্য ৰক্ষা ১ ২ ৩												
৮	শস্য চপোৱা আৰু কঢ়িওৱা												
৯	মৰণা মৰা আৰু জৰা (পৰিষ্কাৰ কৰা)												
১০	শুকোৱা, বস্তাত ভৰোৱা আৰু মজুত ৰাখা												
১১	বিপণন												
১২	অন্যান্য ১. ২. ৩. ৪.												
	মুঠ												

** প্ৰতিবিধ শস্যৰ বাবে সুকীয়া সুকীয়াকৈ লিপিবদ্ধ কৰিব।*

৫.৫ (৪) **শ্ৰমিকৰ খৰচ ঃ**

খেতিৰ বতৰ............................ শস্য নং - ৪ (বতৰীয়া / বৰ্ষীয় / বহুবৰ্ষীয়)............................ মাটিকালি (বিঘা).........................

ক্ৰমিক নং	পথাৰৰ কামকাজৰ বিৰৰণ	তাৰিখ	শ্ৰমিকৰ সংখ্যা						হাজিৰা (টকা)		মুঠ শ্ৰমিকৰ ব্যয় (টকা)		
			নিজস্ব		ভাড়া		মুঠ						
			পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	মুঠ
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০	১১	১২	১৩	১৪
১	কঠীয়াতলী প্ৰস্তুতি, বীজ সিঁচা / ৰোপণ												
২	পথাৰ প্ৰস্তুতি												
৩	সাৰ প্ৰয়োগ মূল পথাৰত টপ ড্ৰেছিং ১ ২ ৩												
৪	কঠীয়া উঠোৱা, কঢ়িওৱা আৰু ৰোপণ												
৫	প্ৰতিপালন ব্যৱস্থা ১ ২ ৩												
৬	জলসিঞ্চন ১ ২ ৩												

ক্ৰমিক নং	পথাৰৰ কামকাজৰ বিৱৰণ	তাৰিখ	শ্ৰমিকৰ সংখ্যা						হাজিৰা		মুঠ শ্ৰমিকৰ ব্যয়		
			নিজস্ব		ভাড়া		মুঠ						
			পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	মুঠ
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০	১১	১২	১৩	১৪
৭	শস্য ৰক্ষা ১ ২ ৩												
৮	শস্য চপোৱা আৰু কঢ়িওৱা												
৯	মৰণা মৰা আৰু জৰা (পৰিষ্কাৰ কৰা)												
১০	শুকোৱা, বস্তাত ভৰোৱা আৰু মজুত ৰাখা												
১১	বিপণন												
১২	অন্যান্য ১. ২. ৩. ৪.												
	মুঠ												

** প্ৰতিবিধ শস্যৰ বাবে সুকীয়া সুকীয়াকৈ লিপিবদ্ধ কৰিব।*

৫.৫ (৫) **শ্ৰমিকৰ খৰচ ঃ**

খেতিৰ বতৰ............................ শস্য নং - ৫ (বতৰীয়া / বৰ্ষীয় / বহুবৰ্ষীয়)............................ মাটিকালি (বিঘা).........................

ক্ৰমিক নং	পথাৰৰ কামকাজৰ বিৱৰণ	তাৰিখ	শ্ৰমিকৰ সংখ্যা						হাজিৰা (টকা)		মুঠ শ্ৰমিকৰ ব্যয় (টকা)		
			নিজস্ব		ভাড়া		মুঠ						
			পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	মুঠ
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০	১১	১২	১৩	১৪
১	কঠীয়াতলী প্ৰস্তুতি, বীজ সিঁচা / ৰোপণ												
২	পথাৰ প্ৰস্তুতি												
৩	সাৰ প্ৰয়োগ মূল পথাৰত টপ ড্ৰেছিং ১ ২ ৩												
৪	কঠীয়া উঠোৱা, কঢ়িওৱা আৰু ৰোপণ												
৫	প্ৰতিপালন ব্যৱস্থা ১ ২ ৩												
৬	জলসিঞ্চন ১ ২ ৩												

ক্ৰমিক নং	পথাৰৰ কামকাজৰ বিৰৰণ	তাৰিখ	শ্ৰমিকৰ সংখ্যা						হাজিৰা		মুঠ শ্ৰমিকৰ ব্যয়		
			নিজস্ব		ভাড়া		মুঠ						
			পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	মুঠ
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০	১১	১২	১৩	১৪
৭	শস্য ৰক্ষা ১ ২ ৩												
৮	শস্য চপোৱা আৰু কঢ়িওৱা												
৯	মৰণা মৰা আৰু জৰা (পৰিষ্কাৰ কৰা)												
১০	শুকোৱা, বস্তাত ভৰোৱা আৰু মজুত ৰাখা												
১১	বিপণন												
১২	অন্যান্য ১. ২. ৩. ৪.												
	মুঠ												

** প্ৰতিবিধ শস্যৰ বাবে সুকীয়া সুকীয়াকৈ লিপিবদ্ধ কৰিব।*

৫.৫ (৬) শ্ৰমিকৰ খৰচ ঃ

খেতিৰ বতৰ............................ শস্য নং - ৬ (বতৰীয়া / বৰ্ষীয় / বহুবৰ্ষীয়)............................ মাটিকালি (বিঘা).........................

ক্ৰমিক নং	পথাৰৰ কামকাজৰ বিৰৰণ	তাৰিখ	শ্ৰমিকৰ সংখ্যা						হাজিৰা (টকা)		মুঠ শ্ৰমিকৰ ব্যয় (টকা)		
			নিজস্ব		ভাড়া		মুঠ						
			পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	মুঠ
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০	১১	১২	১৩	১৪
১	কঠীয়াতলী প্ৰস্তুতি, বীজ সিঁচা / ৰোপণ												
২	পথাৰ প্ৰস্তুতি												
৩	সাৰ প্ৰয়োগ মূল পথাৰত টপ ড্ৰেছিং ১ ২ ৩												
৪	কঠীয়া উঠোৱা, কঢ়িওৱা আৰু ৰোপণ												
৫	প্ৰতিপালন ব্যৱস্থা ১ ২ ৩												
৬	জলসিঞ্চন ১ ২ ৩												

ক্ৰমিক নং	পথাৰৰ কামকাজৰ বিৱৰণ	তাৰিখ	শ্ৰমিকৰ সংখ্যা						হাজিৰা		মুঠ শ্ৰমিকৰ ব্যয়		
			নিজস্ব		ভাড়া		মুঠ						
			পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	মুঠ
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০	১১	১২	১৩	১৪
৭	শস্য ৰক্ষা ১ ২ ৩												
৮	শস্য চপোৱা আৰু কঢ়িওৱা												
৯	মৰণা মৰা আৰু জৰা (পৰিষ্কাৰ কৰা)												
১০	শুকোৱা, বস্তাত ভৰোৱা আৰু মজুত ৰাখা												
১১	বিপণন												
১২	অন্যান্য ১. ২. ৩. ৪.												
	মুঠ												

** প্ৰতিবিধ শস্যৰ বাবে সুকীয়া সুকীয়াকৈ লিপিবদ্ধ কৰিব।*

৫.৫ (৭) শ্ৰমিকৰ খৰচ ঃ

খেতিৰ বতৰ............................ শস্য নং - ৭ (বতৰীয়া / বৰ্ষীয় / বহুবৰ্ষীয়)............................ মাটিকালি (বিঘা)........................

ক্ৰমিক নং	পথাৰৰ কামকাজৰ বিৱৰণ	তাৰিখ	শ্ৰমিকৰ সংখ্যা						হাজিৰা (টকা)		মুঠ শ্ৰমিকৰ ব্যয় (টকা)		
			নিজস্ব		ভাড়া		মুঠ						
			পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	মুঠ
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০	১১	১২	১৩	১৪
১	কঠীয়াতলী প্ৰস্তুতি, বীজ সিঁচা / ৰোপণ												
২	পথাৰ প্ৰস্তুতি												
৩	সাৰ প্ৰয়োগ মূল পথাৰত টপ ড্ৰেছিং ১ ২ ৩												
৪	কঠীয়া উঠোৱা, কঢ়িওৱা আৰু ৰোপণ												
৫	প্ৰতিপালন ব্যৱস্থা ১ ২ ৩												
৬	জলসিঞ্চন ১ ২ ৩												

ক্ৰমিক নং	পথাৰৰ কামকাজৰ বিৱৰণ	তাৰিখ	শ্ৰমিকৰ সংখ্যা						হাজিৰা		মুঠ শ্ৰমিকৰ ব্যয়		
			নিজস্ব		ভাড়া		মুঠ						
			পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	মুঠ
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০	১১	১২	১৩	১৪
৭	শস্য ৰক্ষা ১ ২ ৩												
৮	শস্য চপোৱা আৰু কঢ়িওৱা												
৯	মৰণা মৰা আৰু জৰা (পৰিষ্কাৰ কৰা)												
১০	শুকোৱা, বস্তাত ভৰোৱা আৰু মজুত ৰাখা												
১১	বিপণন												
১২	অন্যান্য ১. ২. ৩. ৪.												
	মুঠ												

** প্ৰতিবিধ শস্যৰ বাবে সুকীয়া সুকীয়াকৈ লিপিবদ্ধ কৰিব।*

৫.৫ (৮) **শ্ৰমিকৰ খৰচ ঃ**

খেতিৰ বতৰ............................ শস্য নং - ৮ (বতৰীয়া / বৰ্ষীয় / বহুবৰ্ষীয়)............................ মাটিকালি (বিঘা).........................

ক্ৰমিক নং	পথাৰৰ কামকাজৰ বিৱৰণ	তাৰিখ	শ্ৰমিকৰ সংখ্যা						হাজিৰা (টকা)		মুঠ শ্ৰমিকৰ ব্যয় (টকা)		
			নিজস্ব		ভাড়া		মুঠ						
			পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	মুঠ
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০	১১	১২	১৩	১৪
১	কঠীয়াতলী প্ৰস্তুতি, বীজ সিঁচা / ৰোপণ												
২	পথাৰ প্ৰস্তুতি												
৩	সাৰ প্ৰয়োগ মূল পথাৰত টপ ড্ৰেছিং ১ ২ ৩												
৪	কঠীয়া উঠোৱা, কঢ়িওৱা আৰু ৰোপণ												
৫	প্ৰতিপালন ব্যৱস্থা ১ ২ ৩												
৬	জলসিঞ্চন ১ ২ ৩												

ক্ৰমিক নং	পথাৰৰ কামকাজৰ বিৱৰণ	তাৰিখ	শ্ৰমিকৰ সংখ্যা						হাজিৰা		মুঠ শ্ৰমিকৰ ব্যয়		
			নিজস্ব		ভাড়া		মুঠ						
			পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	পুৰুষ	মহিলা	মুঠ
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০	১১	১২	১৩	১৪
৭	শস্য ৰক্ষা ১ ২ ৩												
৮	শস্য চপোৱা আৰু কঢ়িওৱা												
৯	মৰণা মৰা আৰু জৰা (পৰিষ্কাৰ কৰা)												
১০	শুকোৱা, বস্তাত ভৰোৱা আৰু মজুত ৰাখা												
১১	বিপণন												
১২	অন্যান্য ১. ২. ৩. ৪.												
	মুঠ												

** প্ৰতিবিধ শস্যৰ বাবে সুকীয়া সুকীয়াকৈ লিপিবদ্ধ কৰিব।*

৫.৬ উৎপাদিত সামগ্ৰী কঢ়িওৱা খৰচ ঃ

	গ্ৰীষ্মকালীন			শীতকালীন					বছৰেকীয়া শস্য / বহু বৰ্ষীয় শস্য	
	শস্য - ১	শস্য - ২	শস্য - ৩	শস্য - ১	শস্য - ২	শস্য - ৩	শস্য - ৪	শস্য - ৫	....	....
কঢ়িওৱা তাৰিখ										
কঢ়িওৱা সামগ্ৰীৰ পৰিমাণ										
সামগ্ৰী কঢ়িওৱাৰ পদ্ধতি (ট্ৰাক / ঠেলা গৰুগাড়ী অন্যান্য)										
দূৰত্ব (কি.মি.)										
সামগ্ৰী কঢ়িওৱাৰ হাৰ										
সামগ্ৰী কঢ়িওৱাৰ খৰচ (টকা)										

সকলো উৎপাদিত শস্য কঢ়িওৱাৰ মুঠ খৰচ (বতৰ / বাৰ্ষিক) = বৰ্ষীয় আৰু বহুবৰ্ষীয় শস্যকে ধৰি সকলো ধৰণৰ উৎপাদিত শস্য কঢ়িওৱাৰ মুঠ ব্যয়

= .... টকা

৫.৭ ব্যৱহৃত সা-সঁজুলি / যন্ত্ৰ-পাতিৰ খৰচ ঃ

বতৰ	শস্য	সঁজুলিৰ খৰচ (টকা)								ব্যৱহৃত সা-সজুঁলি / যন্ত্ৰ-পাতিৰ খৰচ			
		বীজ সিঁচা	স্প্ৰেয়াৰ	দাস্তাৰ	বনবাত নিৰোৱা	খেতি চপোৱা	পৰিস্কাৰ কৰা	মৰণামৰা	অন্যান্য	ভাড়া	নিজৰ যন্ত্ৰ-পাতি / সা-সজুঁলিৰ		মুঠ
											* আনুমানিক হ্ৰাস মূল্য (টকা)	মেৰামতি আৰু পৰিচৰ্য্যা ব্যয় (টকা)	
গ্ৰীষ্মকালীন	১।												
	২।												
	৩।												
	৪।												
শীতকালীন	১।												
	২।												
	৩।												
	৪।												
	৫।												
	৬।												
বৰ্ষীয় / বহুবৰ্ষীয়	১।												
	২।												
	৩।												
	৪।												
	৫।												
	৬।												
	৭।												

মুঠ

* যদিহে যন্ত্ৰপাতি তথা সা-সঁজুলি নিৰ্মাণকাৰী কোম্পানীৰ দ্বাৰা বিশেষ বছৰ এটাৰ বাবে যন্ত্ৰপাতি বা সা-সঁজুলিৰ হ্ৰাসমূল্য নিৰ্দিষ্ট মানত উল্লেখ কৰা নাথাকে অনুগ্ৰহ কৰি স্থানীয় কৃষি অভিযন্তা বা কৃষি উন্নয়ন বিষয়াৰ সহায় লব নাইবা শতকৰা দহ টকা হাৰে হ্ৰাসমান বাকী পদ্ধতি অথবা হ্ৰাসমান আংশিক পদ্ধতি ব্যৱহাৰ কৰিব (কোনো এটা বছৰত আংশিক হ্ৰাসমূল্য = $\frac{\text{যন্ত্ৰপাতি / সা-সঁজুলি বিধৰ হিচাপ কৰা বছৰটোৰ আৰম্ভনীতে প্ৰকৃত আয়ুস}}{\text{যন্ত্ৰপাতি / সা-সঁজুলি বিধৰ মুঠ আয়ুসকালৰ বছৰবোৰৰ যোগফল}}$

৫.৮ বিভিন্ন উৎসৰ পৰা পোৱা সাহায্যৰ সবিশেষ (চৰকাৰী/ বেচৰকাৰী সংস্থা/অন্যান্য প্ৰতিষ্ঠান ইত্যাদি) ঃ

ক্র নং	আচঁনি তথা প্ৰকল্পৰ নাম আৰু বিত্তীয় বছৰ	উৎসৰ নাম (চৰকাৰী/ . অন্যান্য প্ৰতিষ্ঠান	সাহায্যৰ সবিশেষ			সাহায্যৰ উদ্দেশ্য (শস্য আৰু বতৰ উল্লেখ কৰিব)	সাহায্য গ্ৰহণৰ তাৰিখ	সাহায্য তথা আচঁনি নিৰূপনৰ নিৰ্দ্ধাৰিত সময়	নিৰ্দ্ধাৰিত সময়ৰ ভিতৰত নিৰূপিত সাহায্যৰ সবিশেষ	নিৰূপিত আচঁনিৰ অৱস্থাৰ স্বৰূপ, যদিহে নিৰূপিত হোৱা নাই সবিশেষ কাৰণ
			নগদ (টকা)	সামগ্ৰীৰ নাম পৰিমাণ	সামগ্ৰীৰ মূল্য (টকা)					
. ১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০	১১

বিঃদ্ৰঃ *উৎপাদন খৰচ আৰু পাম ব্যৱস্যয় বিশ্লেষণৰ সৰলীকৰণৰ বাবে বিভিন্ন উৎসৰ পৰা পোৱা সাহায্য বিবেচনা কৰা হোৱা নাই। অৱশ্যে কৃষকসকলক এনে আচঁনি / প্ৰকল্পৰ লক্ষ্যত উপনীত হবলৈ বিভিন্ন উৎসৰ পৰা পোৱা সাহায্য আৰু ইয়াৰ বিনিয়োগৰ পৰা পোৱা ফিৰৎ ধন বিবেচনা কৰিবলৈ অনুৰোধ জনোৱা হল।*

৫.৯.১ ঋণ ঃ

বতৰ	শস্য	ঋণ লোৱাৰ তাৰিখ	ঋণ লোৱাৰ উৎস (বেংক/মহাজন)	ঋণৰ পৰিমাণ (টকা)	সুতৰ হাৰ (%)	ঋণ পৰিশোধ (টকা)				বাকী (টকা)
						তাৰিখ	মুলধন	সুত	মুঠ	
	১									
	২									
	৩									
	৪									
	৫									
	চলিত কৃষি বৰ্ষৰ মুঠ									
	বিগত বৰ্ষৰ বাকী									
	সৰ্বমুঠ বাকী	....	....	....		....	....	....	....	

৫.৯.২ শস্য বীমা ঃ

বীমাকৃত শস্যৰ নাম	বীমা কৰা তাৰিখ	বীমা কৰা প্ৰতিষ্ঠানৰ নাম	বীমা নং	বীমা কৰা ধনৰ পৰিমাণ (টকা)	কিস্তি (টকা)		
					মাহেকীয়া	তিনিমহীয়া	বাৰ্ষিক
১							
২							
৩							
মুঠ							

৬. শস্য ক্ষতি হোৱাৰ খতিয়ান ঃ

বতৰ	শস্য	শস্যৰ অৱস্থা	ক্ষতি হোৱা মাটিকালি (বিঘা)		ক্ষতিৰ পৰিমাণ (কুইন্টল / মেট্ৰিকটন)	ক্ষতিৰ মূল্য (টকা)	অৱগত কৰাৰ তাৰিখ				তাৰিখ সহ বেংকত জমা হোৱা বীমা প্ৰতিষ্ঠানৰ পৰা পোৱা ক্ষতিপূৰণ আদায়	মন্তব্য
			আংশিক	পূৰ্ণ			কৃষি উন্নয়ন বিষয়া	চক্ৰ বিষয়া	বেংকাৰ	বন বিষয়া		

৭. শস্য উৎপাদন আৰু বিতৰণ ঃ

৭.১ শস্যৰ মুখ্য উৎপাদন ঃ

বতৰ	শস্য	জাত	উৎপাদন (কিঃগ্ৰাঃ / কুইন্টল)	বিতৰণ (কিঃগ্ৰা / কুইন্টল)							বিপণন যোগ্য ৰাহি			উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ মুঠ মূল্য (স্তম্ভ ৪ - স্তম্ভ ৯) (টকা)
				ঘৰুৱাভাৱে ব্যৱহৃত পৰিমাণ	বীজ হিচাপে	পশুখাদ্য হিচাপে	সামগ্ৰী হিচাপে আদায়	যদিহে কোনো ধৰণৰ ক্ষতি হৈছে	বিক্ৰী	মুঠ	পৰিমাণ [৪-(৫+৬ ৭+৮+৯)]	প্ৰতি এককৰ মূল্য (টকা)	বজাৰ মূল্য (টকা)	
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০	১১	১২	১৩	১৪	১৫
	১													
	২													
	৩													
	৪													
	৫													
	৬													
	৭													
	৮													
সৰ্বমুঠ														

৭.২ উপদ্ৰব্য বা উপজাত সামগ্ৰী ঃ

বতৰ	শস্য	উপজাত সামগ্ৰী	উৎপাদন (কিঃগ্ৰাঃ/কুইন্টল)	ঘৰুৱাভাৱে ব্যৱহৃত পৰিমাণ (কিঃগ্ৰাঃ/কুইন্টল)	পশুখাদ্য (কিঃগ্ৰাঃ/কুইন্টল)	যদিহে কোনো ধৰণৰ ক্ষতি হৈছে (কিঃগ্ৰাঃ/কুইন্টল)	বিক্ৰী (কিঃগ্ৰাঃ/কুইন্টল)	বিপণন যোগ্য ৰাহি			উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ মুঠ মুল্য (টকা) (স্তম্ভ ৪- স্তম্ভ ৭ৰ বজাৰ মুল্য)
								পৰিমাণ [৪- (৫+৬+৭)]	প্ৰতি এককৰ মুল্য (টকা)	বজাৰ মূল্য (টকা)	
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০	১১	১২
	১										
	২										
	৩										
	৪										
	৫										
	৬										
	৭										
	৮										

মুঠ

৮. মুঠ শস্যৰ উৎপাদন আৰু মুল্য ঃ

বতৰ	শস্য	শস্য উৎপাদন		উপদ্ৰব্য / উপজাত সামগ্ৰী		মুঠ উৎপাদনৰ মূল্য
		উৎপাদন (কুইন্টল)	মূল্য (টকা) প্ৰসঙ্গ তালিকা ৭.১ স্তম্ভ ১৫	উৎপাদন (কুইন্টল)	মূল্য (টকা) প্ৰসঙ্গ তালিকা ৭.২ স্তম্ভ ১২	(স্তম্ভ ৪ + স্তম্ভ ৬)
১	২	৩	৪	৫	৬	৭
গ্ৰীষ্মকালীন						
মুঠ						
শীতকালীন						
মুঠ						
বৰ্ষীয় / বহুবৰ্ষীয়						
মুঠ						
সৰ্বমুঠ						

৯. মুঠ কৃষি ব্যয় (তালিকা নং ঃ ৫.১.১ ৰ পৰা ৫.৯.২ ৰ সহায় লব) ঃ

বতৰ	শস্য	বীজ / ৰোপণ সামগ্ৰী (টকা)	হাল বোৱা (টকা)	জলসিঞ্চন (টকা)	পচন সাৰ / সাৰ / কীটনাশক দ্ৰব্য (টকা)	শ্ৰমিক (টকা)	কঢ়িওৱা (টকা)	যন্ত্ৰপাতি /সা-সঁজুলিৰ ব্যৱহাৰ (টকা)	ঋণৰ সুত (টকা)	বীমাৰ কিস্তি (টকা)	মুঠ (টকা)
		তালিকা নং ৫.১.১ আৰু ৫.১.২	তাঃ নং ৫.২.১ আৰু ৫.২.২	তাঃ নং ৫.৩	তাঃ নং ৫.৪.১ আৰু ৫.৪.২	তাঃ নং ৫.৫	তাঃ নং ৫.৬	তাঃ নং ৫.৭	তাঃ নং ৫.৯.১	তাঃ নং ৫.৯.২	
গ্ৰীষ্মকালীন											
শীতকালীন											
বৰ্ষীয়া আৰু বহুবৰ্ষীয়া											

মুঠ

১০. লাভ আৰু ব্যয়ৰ অনুপাত ঃ

বতৰ	শস্য	উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ মুঠ মূল্য (টকা)	মুঠ কৃষি ব্যয় (টকা)	লাভ (টকা) (স্তম্ভ ৩ - স্তম্ভ ৪)	লাভ - ব্যয়ৰ অনুপাত (স্তম্ভ ৫ ÷ স্তম্ভ ৪)	প্ৰতি ১০০ টকাত উৰ্পাজন (স্তম্ভ ৩ ÷ স্তম্ভ ৪) × ১০০ (টকা)
১	২	৩	৪	৫	৬	৭
	১					
	২					
	৩					
	৪					
	৫					
	৬					
	৭					
	৮					
	৯					
	১০					

১১. পশুপালন উৎপাদনৰ খ তিয়ান ঃ

১১.১ বিভিন্ন পশুধন আৰু কুকুৰা পালনৰ বাৰ্ষিক মূল্য ঃ

উদ্যোগ	পশুধন / কুকুৰাৰ সংখ্যা		জাতৰ ধৰণ		পশুধন / কুকুৰাৰ বজাৰ মূল্য		পশুধন / কুকুৰাৰ আশা কৰা জীৱনকাল	পশুধন / কুকুৰাৰ বাৰ্ষিক ব্যয় (বজাৰ মূল্য ÷ আশা কৰা জীৱন কাল)
	নিজস্ব	ক্ৰয় কৰা	স্থানীয়	বৰ্ণশংকৰ	স্থানীয়	বৰ্ণশংকৰ		
১। গৰু								
২। গাহৰি								
৩। কুকুৰা								
৪। ছাগলী								
৫। ভেড়া								
মুঠ								ধৰা হ'ল (A)

১১.২ পশু খাদ্য ঃ

সামগ্ৰী	জানুৱাৰী		ফেব্ৰুৱাৰী		মাৰ্চ		এপ্ৰিল		মে		জুন		জুলাই		আগষ্ট		ছেপ্টেম্বৰ		অক্টোবৰ		নবেম্বৰ		ডিচেম্বৰ		মুঠ	
	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ
ঘৰত প্ৰস্তুত কৰা																										
ক্ৰয় কৰা																										
ঘাঁহ																										
মুঠ																										ধৰা হ'ল(B)

* পঃ - পৰিমাণ, মূঃ - মূল্য

১১.৩ পশু চিকিৎসা সহায়তা ঃ

সামগ্ৰী	জানুৱাৰী		ফেব্ৰুৱাৰী		মাৰ্চ		এপ্ৰিল		মে		জুন		জুলাই		আগষ্ট		ছেপ্টেম্বৰ		অক্টোবৰ		নবেম্বৰ		ডিচেম্বৰ		মুঠ	
	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ
ভেকছিন																										
ঔষধ																										
ডাক্টৰৰ মাননী																										
মুঠ																										ধৰা হ'ল(C)

* পঃ - পৰিমাণ, মূঃ - মূল্য

১১.৪ উৎপাদিত পশুধনৰ বিপণন মূল্য ঃ

মাহ	জানুৱাৰী	ফেব্ৰুৱাৰী	মাৰ্চ	এপ্ৰিল	মে	জুন	জুলাই	আগষ্ট	ছেপ্টেম্বৰ	অক্টোবৰ	নৱেম্বৰ	ডিচেম্বৰ	মুঠ
ব্যয় (টকা)													ধৰা হ'ল (D)

১১.৫ পশুপালনত শ্ৰমিকৰ ব্যয় ঃ

	পৰিয়ালৰ সদস্য ভাড়া কৰা শ্ৰমিকৰ সংখ্যা	বছৰত নিয়োজিত গড় কৰ্ম দিনৰ সংখ্যা	শ্ৰমিকৰ খৰচ
পৰিয়ালৰ শ্ৰমিক			
ভাড়া কৰা শ্ৰমিক			
মুঠ			ধৰা হ'ল (E)

উৎপাদনৰ মুঠ ব্যয় = A+B+C+D+E = টকা....................................... (ধৰাহ'ল টকা Y)

বিঃ দ্ৰঃ -- শ্ৰমিকৰ মুঠ খৰচ মানে ভাড়া কৰা শ্ৰমিকক দিয়া মজুৰি (নগদ আৰু সামগ্ৰী হিচাপে) লগতে বছৰত নিয়োজিত গড় কৰ্মদিন ভিত্তি কৰি নিজ পৰিয়ালৰ শ্ৰমিকৰ আনুমানিক মজুৰি ।

১১.৬ মুঠ উৎপাদন ঃ

সামগ্ৰী	জানুৱাৰী		ফেব্ৰুৱাৰী		মাৰ্চ		এপ্ৰিল		মে		জুন		জুলাই		আগষ্ট		ছেপ্টেম্বৰ		অক্টোবৰ		নৱেম্বৰ		ডিচেম্বৰ		মুঠ	
	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ
বিক্ৰী কৰা পশু ধন																										
গাখীৰ																										
গাখীৰৰ পৰা উৎপাদিত পণ্য • দৈ • ঘি • অন্যান্য																										
কণী																										
অন্যান্য																										
মুঠ																									ধৰা হ'ল (X)	

১১.৭ পশুধনৰ মুঠ উৎপাদনৰ বিতৰণ ঃ

সামগ্ৰী	ঘৰুৱাভাবে ব্যবহৃত (সংখ্যা/কিঃ গ্ৰাঃ/কুইন্টল)	বিক্ৰী (সংখ্যা/কিঃ গ্ৰাঃ/কুইন্টল)	মুঠ (সংখ্যা/কিঃ গ্ৰাঃ/কুইন্টল)	প্ৰতি এককৰ মূল্য (টকা)	বজাৰ মুল্য (টকা)
মাংস (Meat) / পশুধনৰ সংখ্যা					
গাখীৰ					
দৈ					
ঘি					
কণী					
অন্যান্য					

পশুধনৰ পৰা হোৱা লাভ = X-Y = ……………………….. টকা

লাভ ব্যয়ৰ অনুপাত $= \frac{X - Y}{Y}$

* পঃ - পৰিমাণ, মূঃ - মূল্য

১২. মীন উৎপাদন আৰু ব্যয়ৰ তথ্য ঃ

মাটিকালি.............................. বিঘা মাছৰ জাত .... বছৰ..............................

(ক) ব্যৱহৃত কৃষি উপাদান আৰু ব্যয়

উপাদান	জানুৱাৰী		ফেব্ৰুৱাৰী		মাৰ্চ		এপ্ৰিল		মে		জুন		জুলাই		আগষ্ট		ছেপ্টেম্বৰ		অক্টোবৰ		নবেম্বৰ		ডিচেম্বৰ		মুঠ	
	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ	পঃ	মূঃ
(ক) চূণ																										
(খ) কেঁচা গোবৰ																										
(গ) ইউৰিয়া																										
(ঘ) ফছফৰাছ																										
(ঙ) মাছৰ পোনা																										
(চ) খাদ্য * চাউলৰ গুড়ি * খলিহৈ																										
(চ) প্ৰতিৰোধ ব্যৱস্থা (ঔষধ)																										
(ছ) সুক্ষ্ম পদাৰ্থ																										
(জ) অন্যান্য																										
মুঠ																										
মুঠ মাছৰ উৎপাদন * মাছ * পোনামাছ																										
মুঠ																										

* পঃ - পৰিমাণ, মূঃ - মূল্য

(খ) পুখুৰীৰ যতন / মেৰামতি আৰু পৰিষ্কাৰকৰণ ঃ প্ৰয়োজন হোৱা শ্ৰমিকৰ সংখ্যা..................... কৰ্মদিন খৰচৰ পৰিমাণ......................... টকা

(গ) স্বাস্থ্য আৰু আকাৰ পৰীক্ষা কৰাৰ বাবে জাল ঃ প্ৰয়োজন হোৱা শ্ৰমিকৰ সংখ্যা.....................কৰ্মদিন খৰচৰ পৰিমাণ......................... টকা

(ঘ) মাছৰ পোনা ঃ প্ৰয়োজন হোৱা শ্ৰমিকৰ সংখ্যা.....................কৰ্মদিন খৰচৰ পৰিমাণ......................... টকা

(ঙ) মাছ মৰা ঃ প্ৰয়োজন হোৱা শ্ৰমিকৰ সংখ্যা.....................কৰ্মদিন খৰচৰ পৰিমাণ......................... টকা

(চ) বিপণন ঃ ঃ প্ৰয়োজন হোৱা শ্ৰমিকৰ সংখ্যা.....................কৰ্মদিন খৰচৰ পৰিমাণ......................... টকা

মীন পালনৰ মুঠ খৰছ = ক + খ + গ + ঘ + ঙ + চ = ...টকা (ধৰা হ'ল Y)

প্ৰকৃত আয় = মুঠ আয় = মুঠ উৎপাদন ব্যয় = X-Y

লাভ ব্যয়ৰ অনুপাত $= \dfrac{X - Y}{Y}$

১৩. পামত ব্যৱহৃত সা-সামগ্ৰীৰ তালিকা ঃ

ব্যৱসায়ত ব্যৱহৃত সকলো ধৰণৰ কায়িক সম্পদ আৰু এক নিৰ্দিষ্ট তাৰিখত ইয়াৰ মূল্যমানৰ তালিকাকেই পামত ব্যৱহৃত সা-সামগ্ৰীৰ তালিকা বুলি কোৱা হয়। কৃষকৰ সম্পত্তিৰ এইখন এখন সম্পূৰ্ণ তালিকা। এই তালিকাৰ জৰিয়তে পামত ব্যৱহৃত সামগ্ৰী সমূহৰ এটা বছৰত কৰা তুলনাৰ জৰিয়তে মূল্যৰ প্ৰকৃত পৰিবৰ্তন আনিব পৰা যায়। পামৰ প্ৰকৃত আয় নিৰ্ণয় কৰাৰ ক্ষেত্ৰত এই তালিকাই ভিত্তি হিচাপে কাম কৰে। বিগত বছৰটোত সংগ্ৰহ কৰা সামগ্ৰী আৰু চলিত বৰ্ষত বৈ যোৱা সামগ্ৰীৰ মূল্যমান নিৰ্ণয় কৰাতো ই সহায় কৰে। তদুপৰি পামৰ প্ৰকৃত আয় নিৰ্ণয় কৰাতো ই সহায় কৰে।

এই তালিকাৰ বাবে গ্ৰহণ কৰা ভিত্তি বৰ্ষৰ উপযুক্ত সময় হ'ল কৃষি বৰ্ষ এটাৰ আৰম্ভণি অৰ্থাৎ ১ জুলাই বা ইয়াৰ ওচৰে পাজৰে হোৱা উচিত। কৃষকসকলে এই হাতপুথিখন ব্যৱহাৰ কৰাৰ প্ৰথমদিনটোৰেই বছৰৰ আৰম্ভণী বুলি বিবেচনা কৰিব পাৰে।

পামত ব্যৱহৃত সামগ্ৰীৰ তালিকাকৰণ কৰা পদ্ধতি ঃ

সামগ্ৰী তালিকা কৰাৰ ক্ষত্ৰত কায়িক সম্পদৰ গণনা আৰু মূল্যমান নিৰ্ণয় কৰাত গুৰুত্ব দিয়া হয়। এনেধৰণৰ সম্পদৰ সংখ্যা, ওজন আৰু জোখ মাপ গ্ৰহণ কৰাৰ বাবে কায়িক গণনাৰ প্ৰয়োজন হয়। ইয়াৰ পাছত প্ৰতিটো সম্পদৰ মূল্যমান (মূল্য অথবাবজাৰ মূল্য যিটোৰে কম প্ৰকৃত বিক্ৰী মূল্য / বছৰৰ সংখ্যা ব্যৱহাৰৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি সা-সুবিধা আৰু যন্ত্ৰ-পাতিসমূহৰ মূল্য – অৱক্ষয় নিৰূপণ কৰা হয়।) এই তালিকাৰ এটা বৰ্ষৰ সমাপ্তিৰ দিনটোৰেই পৰৱৰ্তী বৰ্ষৰ তালিকাৰ আৰম্ভণি দিন হিচাপে বিবেচিত হয়।

১৩. শ্ৰী / শ্ৰীমতী...ৰ পামত থকা সম্পদৰ তালিকা । তাং .... /........... /২০০৫ আৰু .... /........... / ২০০৬

ক্ৰমিক নং	বিষয়	বছৰৰ আৰম্ভণি (......... /........ / ২০০৫)		বছৰৰ সমাপ্তি (......... /........ / ২০০৬)	
		পৰিমাণ	মূল্য (টকা)	পৰিমাণ	মূল্য (টকা)
১	২	৩	৪	৫	৬
I	অৱক্ষয় নঘটা সম্পদ (ক) শস্যৰ উৎপাদন (খ) বীজ (কুইন্টল) (গ) সাৰ (কুইন্টল) (ঘ) পথাৰত থকা শস্য(হেক্টৰ) (ঙ) বিপণন যোগ্য পশুধন (চ) অন্যান্য				
	উপমুঠ				
II	ক্ষয়মান সম্পদ (ক) পামত ব্যৱহৃত যন্ত্ৰপাতি (সংখ্যা) * ট্ৰেক্টৰ				

	* পাৱাৰ টিলাৰ * শক্তি চালিত পাম্প * নলী নাদ * মোল বোৰ্ড হাল * স্প্ৰেয়াৰ / ডাষ্টাৰ * দেশী হাল * অন্যান্য (খ) পাম ঘৰ (গ) পশুধন * গৰু * গাহৰি * .... * .... (ঙ) ভূমি (হেক্টৰ)				
	উপমুঠ				
III	ধন (ক) হাতত থকা ধন (খ) বেংকত থকা ধন (গ) সমবায় সম্পত্তিৰ অংশ বা অন্যান্য (ঘ) অন্যান্য সম্পত্তি				
	উপমুঠ				
	মুঠ				

সম্পদৰ মূল্যৰ পৰিবৰ্তন

(ক) আৰম্ভণিৰ মুঠ মূল্য .... টকা (স্তম্ভ ৪ ৰ মুঠ যোগ)

(খ) সমাপ্তিৰ মুঠ মূল্য .... টকা (স্তম্ভ ৬ ৰ মুঠ যোগ)

পৰিবৰ্তন = (ক - খ) = ... টকা

পামৰ তথ্যপাতি আৰু পাম ব্যৱসায়ৰ বিশ্লেষণ ঃ

বিভিন্ন তথ্যপাতিৰ স্বাৰ্থতেই পামৰ তথ্যপাতিও নিৰ্দিষ্ট ধৰণে ৰখাৰ প্ৰয়োজন হয়। যদিহে তথ্যপাতিৰ ব্যাখ্যা আৰু বিশ্লেষণ কৰা নাযায় তেনেহলে তথ্যপাতি ৰাখি চলাৰ ফলতো কোনো লাভ নহয়। বছৰটোৰ তথ্যপাতিৰ বিশ্লেষণে ব্যৱসায়ৰ শক্তিশালী আৰু দূৰ্বল দিশবোৰ উন্মোচিত কৰে আৰু ইয়াৰ ফলত ব্যৱসায়ৰ সৈতে জড়িত ভৱিষ্যতৰ কাম কাজসমূহ সংশোধন কৰি কৃষকৰ প্ৰকৃত আয় বৃদ্ধি কৰাত সহায়ক হয়। নিম্নলিখিত কাৰণত পামৰ তথ্যপাতিৰ বিশ্লেষণৰ প্ৰয়োজন হয়।

(ক) কৃষকে আশা কৰা ধৰণে মুঠ আয় আৰু প্ৰকৃত আয়ৰ তুলনামূলক বিচাৰ।

(খ) প্ৰয়োজন অনুসৰি পৰিবৰ্দ্ধিত প্ৰযুক্তিৰ সৈতে খাপ খোৱাকৈ পাম ব্যৱসায়ৰ পৰিবৰ্তন সাধন।

উৎপাদন কাৰ্য্যত নিয়োজিত পৰিয়ালৰ শ্ৰমিকৰ উপাৰ্জন সন্দৰ্ভত জ্ঞাত হৈ সংশ্লিষ্ট কৃষকগৰাকীয়ে পৰৱৰ্তী বৰ্ষত কিমান পৰিয়ালৰ শ্ৰমিকৰ প্ৰয়োজন হব সেই বিষয়ে পামৰ তথ্যপাতি বিশ্লেষণ কৰি জানিব পাৰিব। ইয়াৰ জড়িয়তে প্ৰকৃতাৰ্থত প্ৰয়োজনীয় সংখ্যক শ্ৰমিকৰ নিয়োগ তথা কৰ্মদক্ষতা অনুযায়ী নিয়োগ কৰিব পৰা যায়। তদুপৰি ইয়াৰ জড়িয়তে পৰিয়ালৰ অতিৰিক্ত শ্ৰমিক সদস্যক অন্য উৎপাদনমুখী কামত ব্যৱহাৰ কৰি এই সকল শ্ৰমিকৰ কৰ্ম দক্ষতা বৃদ্ধি কৰিব পাৰি। একেধৰণে উপলব্ধ সম্পদৰ উপযুক্ত ব্যৱহাৰৰ জৰিয়তে পাম সংক্ৰান্তীয় বিভিন্ন কাম কাজ সুচাৰুৰূপে পৰিচালনা কৰাত পৰিচালকৰ দক্ষতা বৃদ্ধি কৰিব পৰা যায়। তদুপৰি পামৰ তথ্যপাতিৰ বিশ্লেষণৰ জড়িয়তে প্ৰয়োজন সাপেক্ষে বিকল্প ব্যৱস্থাৰ গ্ৰহণ কৰি পামৰ আয় বৃদ্ধি কৰাৰ বাবে যথা সম্ভৱ শ্ৰেষ্ঠ কাম-কাজ পৰিচালনাৰ পন্থা / উদ্যোগ নিৰ্বাচন কৰিব পৰা যায়।

১৪ পামৰ ব্যৱসায়ৰ বিশ্লেষণ

বিষয় আৰু দক্ষতাৰ মাপ কাঠী	বছৰ....................................
উৎপাদনৰ পৰা প্ৰকৃত নগদ আয় ১। বছৰটোৰ নগদ প্ৰাপ্তি গ্ৰীষ্মকালীন শস্যৰ বিক্ৰী শীতকালীন শস্যৰ বিক্ৰী উদ্যান শস্যৰ বিক্ৰী গাখীৰ বিক্ৰী কণী বিক্ৰী অন্যান্য পণ্যৰ বিক্ৰী	
উপমুঠ	

বিষয় আৰু দক্ষতাৰ মাপ কাঠী	বছৰ....................................
২। বছৰটোত নগদ খৰছ গ্ৰীষ্মকালীন শস্যত ব্যবহৃত শ্ৰমিক – পৰিয়ালৰ শ্ৰমিক ভাড়া কৰা শ্ৰমিক শীতকালীন শস্যত ব্যবহৃত শ্ৰমিক -- পৰিয়ালৰ শ্ৰমিক ভাড়া কৰা শ্ৰমিক উদ্যান শস্যত ব্যবহৃত শ্ৰমিক -- পৰিয়ালৰ শ্ৰমিক ভাড়া কৰা শ্ৰমিক পশুপালনত ব্যবহৃত শ্ৰমিক -- পৰিয়ালৰ শ্ৰমিক ভাড়া কৰা শ্ৰমিক মীন পালনত ব্যবহৃত শ্ৰমিক -- পৰিয়ালৰ শ্ৰমিক ভাড়া কৰা শ্ৰমিক বীজ / ৰোপণ সামগ্ৰী সাৰ পশু খাদ্যৰ ক্ৰয় ঔষধ পাতিৰ ক্ৰয় অন্যান্য খৰচ	
উপমুঠ	
৩। সম্পদৰ মূল্যৰ পৰিবৰ্তন (১৩ নং তালিকাৰ পৰা)	
৪। ঘৰত ব্যৱহৃত পামৰ উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ মূল্য	
৫। বছৰটোত ব্যৱহৃত মূলধনৰ সুতৰ পৰিমাণ	
৬। পৰিয়ালৰ শ্ৰমিকৰ আবন্টিত মূল্য	

বিষয় আৰু দক্ষতাৰ মাপ কাঠী	বছৰ....................................
(ক) প্ৰকৃত আয় (১ - ২)	
(খ) পামৰ পৰা পোৱা প্ৰকৃত আয় (ক + ৩)	
(গ) পামৰ পৰা উপাৰ্জন (খ + ৪)	
(ঘ) পৰিয়ালৰ শ্ৰমিকৰ পৰা লাভ কৰা উপাৰ্জন (গ - ৫)	
(ঙ) পৰিচালনাৰ বাবে পোৱা ধন (ঘ - ৬)	
মন্তব্য	
কৃষি সম্প্ৰসাৰণ কৰ্মীৰ মতামত	
কৃষি উন্নয়ন বিষয়াৰ পৰামৰ্শ	
কৃষকৰ দ্বাৰা লোৱা পদক্ষেপ	

কৃষকৰ চহী ....

তাৰিখ ....